

DEPARTAMENTUL DE STUDII PARLAMENTARE ȘI POLITICI UE
DIRECȚIA STUDII ȘI DOCUMENTARE LEGISLATIVĂ

**TRANSFORMĂRILE
ÎNVĂȚĂMÂNTULUI
VOCAȚIONAL/ PROFESIONAL
(VET) ȘI PERSPECTIVELE
ACESTUIA ÎN NOUL CONTEXT
GLOBAL**

studiu documentar

decembrie 2023

Materialele elaborate în cadrul Direcției studii și documentare legislativă au caracter documentar și nu reprezintă punctul de vedere al Camerei Deputaților.

Documentele legislative oficiale au fost consultate în limba de origine, iar traducerea informațiilor relevante selectate nu reprezintă o traducere oficială, fiind furnizată ca un mijloc de înțelegere a unui document original, scris în altă limbă.

Baza de date cuprinzând totalitatea studiilor elaborate de Direcția studii și documentare legislativă poate fi accesată prin intermediul paginii de Intranet a Camerei Deputaților la adresa:

Documentare și sinteză: Any-Mary Jula, consilier parlamentar
Direcția studii și documentare legislativă
Palatul Parlamentului, str. Izvor nr.2-4, sect.5, București
Tel: 021.316.03.65; 021.414.13.50/ 51, Interior 1350/1349, camera 5070
E-mail: doc@cdep.ro

Abstract

Educația și formarea profesională (VET) reprezintă un sector important al educației din Europa, oferind o gamă largă de programe și calificări destinate tinerilor și adulților pentru o carieră de succes.

În ultimii 20 de ani, VET a cunoscut o serie de schimbări semnificative, ca răspuns la schimbările demografice, tehnologice și ale pieței muncii. Aceste schimbări au inclus:

- o creștere a diversității programelor și calificărilor VET care acoperă acum o gamă mai largă de domenii și de niveluri de calificare;
- o extindere a VET la niveluri superioare, inducând percepția că învățământul superior este exclusiv orientat spre nivelul academic;
- o creștere a accentului pus pe învățarea pe tot parcursul vieții, care permite persoanelor să își actualizeze și să-și dezvolte abilitățile pe măsură ce piața muncii se schimbă.

Una dintre principalele provocări cu care se confruntă VET este schimbarea demografică. Populația Europei îmbătrânește, ceea ce înseamnă că există mai puțini tineri care intră pe piața muncii. Acest lucru pune presiune asupra VET pentru a găsi modalități de a atrage și de a reține participanții de toate vârstele.

O altă provocare majoră este reprezentată de schimbările tehnologice. Tehnologiile emergente, cum ar fi inteligența artificială și robotica creează noi oportunități de carieră, dar pot și să elimine locuri de muncă. VET trebuie să se adapteze la aceste schimbări pentru a se asigura că absolvenții săi sunt pregătiți pentru schimbările emergente ale viitorului.

Schimbările pieței muncii reprezintă, de asemenea, o provocare pentru VET. Piața muncii devine din ce în ce mai globalizată și flexibilă, ceea ce înseamnă că angajatorii caută lucrători cu abilități adaptabile și transferabile. VET trebuie să se concentreze pe dezvoltarea acestor abilități pentru a-și ajuta absolvenții să fie competitivi pe piața muncii.

În ciuda acestor provocări, VET oferă, de asemenea, o serie de oportunități. VET poate ajuta la reducerea șomajului, la îmbunătățirea calității vieții și la crearea unei societăți mai echitabile.

Pentru a face față provocărilor și pentru a profita de oportunitățile VET, este important să existe o cooperare puternică între actorii din domeniu, inclusiv guverne, organizații de VET, angajatori și lucrători.

Un pas important este dezvoltarea unei viziuni comune pentru VET în Europa. Această viziune ar trebui să se concentreze pe dezvoltarea unei forțe de muncă calificate și adaptabile care să poată face față provocărilor viitorului.

Un alt pas important este investiția în VET. Guvernele și organizațiile orientate spre VET trebuie să investească în resursele și infrastructura necesare pentru a oferi o educație și formare profesională de înaltă calitate.

CUPRINS

Considerații generale.....	5
Analiza comparativă privind evoluția învățământului vocațional/ profesional VET în statele europene.....	15
Concluzii privind perspectivele VET într-o lume în schimbare	48

Considerații generale

Ultimii aproximativ 30 de ani s-au dovedit a fi revigoranți și provocatori pentru factorii de decizie din Europa, cu schimbări semnificative în ceea ce privește tehnologia, economia, societatea și demografia. Acești factori au interacționat în moduri diferite, în momente diferite și în locuri diferite. Decriptarea acestei complexități poate fi o provocare, îngreunată de tendința de a vorbi despre schimbarea centrată pe tehnologie și de schimbările evidente care pot fi observate în viața de zi cu zi ca urmare a unor factori precum tehnologia computerelor, smartphone-urile și rețelelor sociale¹.

În dinamica modificărilor VET, remarcă, o serie de grupuri largi de factori care au avut o influență asupra acesteia în perioada 1995-2015.

Învățământul profesional (VET) a fost afectat atât de schimbările economice structurale (pe termen lung) cât și de schimbările ciclice (pe termen scurt).

Din punct de vedere structural, de la mijlocul anilor '90, se poate vorbi de o "continuitate" în declinul industriei prelucrătoare: în 1996, ponderea industriei în ocuparea forței de muncă din UE era de 20,7%, scor diminuat la 15,3% în 2016². În schimb, ponderea activităților profesionale, științifice și tehnice în ocuparea forței de muncă a crescut de la 7,6% la 12,7%. Aceste tendințe au reprezentat o provocare în unele economii în care VET și ucenicia erau în mod tradițional puternic asociate cu producția. VET a căutat să dezvolte programe noi și/sau să îmbunătățească programe existente pentru ocupații noi sau în creștere.

Globalizarea și tehnologia au continuat să stimuleze relocarea locurilor de muncă în producție în afara Europei (în anii '90) și au alimentat ideea că Europa trebuie să devină o economie bazată pe cunoașterea de înaltă calificare, așa cum este încorporat în obiectivele UE de la Lisabona pentru 2001-2010³. Pe lângă aceste tendințe globale, Europa a continuat să experimenteze propriile schimbări geografice în producție, nu în ultimul rând ca urmare a faptului că țările din fostul bloc sovietic sunt surse atractive de forță de muncă bine calificată, cu salarii relativ scăzute. Căutarea de competențe superioare a continuat până în prezent, stimulată de concurenții Europei, cum ar fi China, trecând către o producție mai înalt calificată și impunând cerințe concomitente asupra sistemelor VET.

Globalizarea a avut, de asemenea, consecințe sesizabile asupra internaționalizării forței de muncă, corporațiile multinaționale stabilind aceleași abilități și standarde de formare pentru angajații lor, indiferent de locație.

Concurența în această economie globalizată a crescut nevoia ca oferta de pe piața muncii în Europa să fie una unitară. Și continuă să impulsioneze măsuri pentru a stabili puncte de referință și standarde comune pentru VET și calificări în statele membre.

¹ [Vocational education and training in Europe, 1995-2035 \(europa.eu\)](http://europa.eu)

²

<https://ec.europa.eu/eurostat/documents/4187653/7825806/IMG+graph+1+news+EMPL+A10.png/6c792596-03bb-430a-8807-99c15bf619d8?t=1508758339798>

³https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/empl/dv/lisbonstrategybn_/lisbonstrategybn_en.pdf

O altă tendință importantă a fost creșterea numărului locurilor de muncă temporare și cu fracțiune de normă. Între anii 2002 și 2017, ponderea angajaților temporari în UE a crescut de la 11% la 13%, iar ponderea persoanelor cu fracțiune de normă a crescut de la 15% la 19%. În același timp, variația între țări este mare: cele mai mari ponderi de angajați temporari sunt în Spania și Polonia (ambele 26%), iar cele mai scăzute în România (1%); ocuparea cu fracțiune de normă este cea mai mare în Țările de Jos (47%) și cea mai scăzută în Bulgaria (2%). Astfel de schimbări sunt legate de apariția noilor forme de organizare a muncii, cum ar fi "modelul Hollywood"⁴ și economia gig; ele ridică întrebări pentru sistemele VET în ceea ce privește modul de a furniza EFP în mod practic și eficient la locurile de muncă în care angajarea temporară și cu normă parțială devin din ce în ce mai importantă sau sunt deja modul dominant de angajare. Tehnologia înseamnă că multe dintre locurile de muncă sunt spații comune „virtuale”, mai degrabă decât locații fizice tradiționale.

În ceea ce privește ciclurile economice, până la sfârșitul anilor '90, economia Europei și-a revenit în mare parte din recesiunea profundă pe care multe țări au experimentat-o la începutul deceniului. Globalizarea a stimulat creșterea.

Șocul economic din 2007 a fost, prin urmare, cu atât mai intens, iar multe economii din Europa sunt încă în redresare, cu efecte asociate, cum ar fi mai puțină finanțare publică disponibilă pentru VET. Accentul pus pe învățarea la locul de muncă înseamnă că poate fi vulnerabilă la ciclul economic din cauza dependenței sale de cererea angajatorului pentru competențe și forță de muncă. În unele țări, există mai puțină dependență de învățarea la locul de muncă, deoarece sunt disponibile cursuri la școală; acest lucru ajută la uniformizarea efectelor ciclice.

Există un orizont de așteptare generală privind asigurarea că sistemul de furnizare de competențe este legat de cererea angajatorilor de a ameliora unele efecte ciclice. Astfel, VET a căutat să răspundă mai mult la cerințele angajatorilor, care acum se pot schimba rapid, asigurându-se că standardele naționale VET sunt strâns legate de standardele ocupaționale și îmbunătățind implicarea partenerilor sociali acolo unde este necesar.

Schimbări sociale și demografice

Capitalul uman a jucat un rol important în răspunsul Europei la provocările economice cu care s-a confruntat, în ultimele decenii. Necesitatea de a crește nivelul de competențe, asigurându-se, în același timp, că acestea sunt mai bine adaptate nevoilor economice actuale și viitoare, a jucat un rol central în elaborarea politicilor atât la nivel european, cât și la nivel național. Cu toate acestea, îmbătrânirea populației și scăderea ratei natalității înseamnă că a devenit mai puțin fezabilă ideea de a se baza covârșitor pe tineri în a dobândi noile abilități necesare pentru a susține creșterea economică, deoarece numărul acestora este în scădere, iar datele recente evidențiază că limitele creșterii speranței de viață au fost

⁴ În 2015, New York Times a publicat un articol intitulat „Ce ne poate învăța Hollywood-ul despre viitorul muncii”. Acesta a dezvăluit modul în care profesioniștii din industria filmului sunt reuniți ca o echipă pentru a produce un film. După finalizarea sa, echipa se desființează, iar membrii săi individuali se alătură altor echipe implicate în următorul proiect de film sau TV. Modelul Hollywood ar putea fi considerat un metonimic pentru modul în care indivizii, de obicei profesioniști, sunt reuniți pentru a realiza un anumit proiect într-o serie de sectoare.

atinse. Recalificarea și perfecționarea adulților, împreună cu validarea competențelor dobândite informal sau non-formal, au devenit obiective importante VET în acest context. Aceste schimbări au oferit, de asemenea, un stimulent pentru creșterea sectoarelor și ocupațiilor noi, cum ar fi îngrijirea vârstnicilor și cererea de mai mulți profesioniști din domeniul sănătății specializați în geriatrie.

În același timp, un efect al îmbătrânirii populației - asupra forței de muncă pentru a înlocui lucrătorii care se pensionează - este acela că va continua să existe o cerere substanțială pentru locuri de muncă cu calificare medie până la slabă, multe dintre ele în domeniul VET.

Fluxurile transfrontaliere de forță de muncă din Europa ar putea compensa într-o oarecare măsură presiunile demografice din întreaga Europă, amplificate de fluxul crescut de migranți din țări terțe, deși această din urmă dezvoltare ridică noi provocări în ceea ce privește identificarea competențelor existente și, acolo unde este necesar, creșterea acestora. Totuși, migrația este și o cauză a presiunilor sociale și politice, fiind unul dintre factorii din spatele Brexitului, de exemplu.

Au existat și alți factori sociali cu influență asupra VET. În prezent sunt mai multe femei angajate, reducând decalajul față de bărbați în majoritatea țărilor, deși nu în toate: în 2001, rata de ocupare a femeilor din UE-28 era de 58% și creștea constant la 64% până în 2015, în timp ce, în aceeași perioadă, ocuparea bărbaților a fluctuat în intervalul 75% până la 78% (Eurostat, 2018). Probabilitatea ca femeile să fie angajate cu normă parțială este mult mai mare în comparație cu bărbații: în 2016, 31% dintre femeile cu vârsta cuprinsă între 20 și 64 de ani din UE lucrau cu fracțiuni de normă, comparativ cu 8% pentru bărbați. Acest lucru ridică probleme importante pentru furnizorii de VET în ceea ce privește modul de a răspunde nevoilor de formare ale femeilor, având în vedere că probabilitatea ca angajații cu normă parțială să primească formare la locul de muncă este mult mai mică comparativ cu angajații cu normă întreagă.

Valorile sociale s-au schimbat din 1995. Deosebit de relevantă este răspândirea noțiunilor de alegere individuală. Acestea sunt legate în moduri complexe de schimbările în structurile familiale și sociale legate de schimbările economice descrise mai sus, așa cum se evidențiază în scăderea continuă a dimensiunii gospodăriilor și a prevalenței în creștere a gospodăriilor monoparentale. Ideile despre alegerea individuală sunt, de asemenea, legate de utilizarea Internetului, rețelele de socializare și alte schimbări tehnologice făcând posibil ca producătorii și furnizorii de servicii să ofere bunuri și servicii din ce în ce mai individualizate. Individualismul a alimentat și a fost alimentat de ideile neoliberale despre rolul statului în economiile de piață liberale, dominante în Europa vestică până la sfârșitul Războiului Rece. Învățământul și formarea profesională, la fel ca toate celelalte domenii ale politicii publice, sunt acum supuse cerințelor ca furnizarea să fie mai receptivă la nevoile indivizilor: în acest caz, este dreptul de a alege când și cum se învață. Această cerere, împreună cu schimbările economice și tehnologice susțin mișcarea de îmbunătățire a flexibilității VET, inclusiv prin utilizarea din ce în ce mai mare a rezultatelor învățării.

În același timp, ascensiunea individualismului a început să se intersecteze cu problema mobilității sociale. În multe economii occidentale, provocarea de a asigura mobilitatea socială a devenit clară: promisiunea statului bunăstării a fost reducerea inegalităților, dar, în unele țări, s-au înregistrat puține sau deloc progrese în acest sens. În educație, promisiunea de mobilitate socială ascendentă s-a schimbat în imperativul de a preveni mobilitatea socială descendentă prin educație. În general, acești factori, împreună cu criticile că există un număr tot mai mare de oameni care sunt lăsați în urmă de globalizare, au alimentat creșterea politicii populiste „anti-establishment” și temerile că un potențial post-democrație este în curs de dezvoltare și proiectul Europa este în pericol.

Schimbarea tehnologică

Schimbarea tehnologică, care decurge în special din inovația digitală, a fost din ce în ce mai mult văzută a avea un impact transformator asupra proceselor de producție. De asemenea, aduce schimbări economice și sociale la ritmuri fără precedent: a fost nevoie de un secol pentru a trece de la o economie agricolă la cea de producție, în timp ce a patra revoluție industrială se poate întâmpla în mai puțin de două decenii, oferind atât furnizorilor de învățământ, cât și factorilor de decizie politică mult mai puțin timp pentru a se adapta. Evoluția tehnologiei reprezintă o provocare semnificativă pentru sistemele VET, solicitându-le să poată răspunde mai rapid decât oricând la schimbările de pe piața muncii. Schimbarea tehnologică înseamnă că, competențele au un ciclu de utilizare mai scurt, se epuizează mai repede decât în trecut și că noi competențe și noi locuri de muncă apar cu o viteză fără precedent. Important aici este rolul sistemelor de anticipare a competențelor, în care sistemul de competențe este capabil să răspundă în mod flexibil la cerințele de competențe emergente/prevăzute în timp util. În ceea ce privește oferta de VET, asigurarea unei formări adecvate pentru adulți (cum ar fi în FPC îmbunătățită), astfel încât aceștia să poată actualiza sau dobândi noi competențe este esențială. Sistemele VET trebuie, de asemenea, să se asigure că profesorii VET și formatorii din cadrul companiei au acces la tehnologiile actualizate și la cunoștințele tehnice asociate, astfel încât predarea pe care o oferă să fie relevantă pentru nevoile industriei. Aceasta implică reconfigurarea legăturilor dintre industrie și sistemul VET în specificarea competențelor și a curriculei, ceea ce se reflectă uneori în acordarea partenerilor sociali asupra conținutului VET.

Natura schimbării: interacțiunea factorilor endogeni și exogeni

Schimbarea are loc în sistemele VET prin interacțiunea dintre tipurile de factori exogeni descriși mai sus și factorii endogeni sistemelor VET. Factorii exogeni descriși în acest capitol au inclus schimbările sociale și demografice, progresele tehnologice și schimbările economice; pot fi schimbări progresive și, de asemenea, „șocuri” bruște. Cu toate acestea, efectul lor asupra sistemelor VET depinde în mod semnificativ de structurile și procesele instituționale endogene (ale unui sistem VET individual), de concepțiile

dominante despre VET și de comportamentele sau „culturile” care s-au dezvoltat ca urmare a acestor structuri și concepții. Aceste dimensiuni vin în configurații diferite în diferite țări și acest lucru afectează modul în care sistemele individuale de VET interacționează cu factorii exogeni, asupra cărora au o influență relativ mică. În general, totuși, schimbarea sistemului VET ia forma atât a schimbărilor de reglementare sau a politicilor și/sau a schimbărilor de comportament în rândul diferiților actori din sistem.

Lumea în schimbare a VET

Pentru perioada de la începutul anilor `80 până la mijlocul anilor `90 analizele au folosit date colectate ca parte a unui proiect finanțat de CE și s-au identificat o serie de tendințe importante relevante pentru interesele actual. Dar, la acel moment, au fost analizate doar cele 15 state membre ale UE. Analistii au descoperit că sistemele europene răspundeau la tendințe generale puternice, dar au rămas foarte distinctive, fără o mișcare evidentă către un singur model comun. S-a evidențiat de asemenea, o mare stabilitate în ceea ce privește ucenicia: acele țări care aveau rate de participare ridicată, statut înalt, bazate pe muncă, cu 10 până la 20 de ani mai devreme le-au păstrat, în timp ce acele țări în care ucenicia avusese în mod tradițional un statut marginal sau scăzut nu au reușit să schimbe acest lucru, chiar cu efort guvernamental concertat.

În aceeași perioadă, devenise mai degrabă excepția decât regula ca oamenii să părăsească sistemul de educație și formare la sfârșitul școlii obligatorii, majoritatea rămânând în școlarizare cu normă întreagă. În același timp, studenții care ar fi părăsit școala pentru piața muncii în anii anteriori intrau la opțiunile profesionale post-obligatorii până la mijlocul anilor `90, în timp ce studenții care le-ar fi urmat anterior intrau în cele academice.

Rolul jucat de programele profesionale secundare superioare se schimbă, funcționând mai puțin ca pregătire directă pentru piața muncii, și din ce în ce mai mult ca o cale către educație și formare ulterioară, cu o schimbare corespunzătoare către un conținut mai general, precum și o reducere a numărului de opțiuni profesionale distincte. De asemenea, se remarcă interesul crescând față de ideea de „competență”, dar, la acel moment, doar în Regatul Unit acest lucru a fost transpus într-un sistem complet de evaluare, bazat pe competențe.

În ceea ce privește guvernanta, s-a constatat o tendință spre descentralizare: dispersarea puterilor către partenerii sociali, împreună cu deconcentrarea regională și locală a unor responsabilități, a fost combinată cu o mai mare implicare centrală și în controlul asupra evaluărilor.

O caracteristică izbitoare a ultimilor 10 până la 20 de ani este că formarea profesională devine o componentă din ce în ce mai importantă a participării adulților și, în mod corespunzător, educația generală este mai puțin proeminentă”. Acest lucru a fost nu în ultimul rând ca rezultat al politicii economice guvernamentale, spre deosebire de epocile anterioare, când motoarele cheie ale dezvoltării educației adulților au fost în principal obiectivele sociale și culturale. La mijlocul anilor `90, angajatorii aveau un rol mai mare. Au existat creșteri semnificative ale numărului de adulți în FPC până la mijlocul anilor `90, dar

dezvoltarea calificărilor a rămas în urmă; deși statele membre pot fi în concordanță cu importanța accesului și a recunoașterii calificărilor, rămân probleme majore de implementare. Ei notează, de asemenea, diversitatea furnizorilor.

Tendințe comune din perspectiva sistemului de învățământ

Înainte de mijlocul anilor '90, în afara acelor țări cu sisteme de ucenicie/duble stabilite (cum ar fi Danemarca, Germania sau Austria), EFP ieșea dintr-o situație de furnizare adesea fragmentată din cauza formării care erau în mare parte conduse de industrie. Stabilirea standardelor a fost adesea în mâinile unor industrii specifice. Atractivitatea VET a fost adesea relativ scăzută, cu puțini absolvenți VET care progresează în învățământul superior.

În ultimii 20 de ani, totuși, au avut loc evoluții semnificative și poziția VET în peisajul educației și formării s-a îmbunătățit în general. Fragmentarea a fost înlocuită cu sisteme VET mai coerente, cu calificări acreditate conform NQF-urilor. În aceste cadre mai coerente, a existat o diversificare între furnizorii și programele VET (de exemplu, instituțiile de învățământ liberal), deschizându-se noi oportunități pentru potențialii studenți VET. Această diversificare a fost notabilă atât pentru adulți, cât și pentru tineri. Uceniciile - programele de ucenicie - au fost, de asemenea, reînnoite, îmbunătățite și extinse. Au fost deschise oportunități de trecere între programele VET și programele generale (și invers). Programele „dead-end” au fost în mare parte eliminate în primul deceniu după 1995, deși au rămas provocările pentru participanți în deplasarea între piste.

Contrar a ceea ce s-a crezut adesea, modelele de înscriere în învățământul profesional și în cel general, în Europa, au fost în mare parte stabile.

Schimbările demografice au condus la o scădere a numărului total de tineri care urmează învățământul secundar superior și de formare, dar, în majoritatea țărilor, EFP a reușit să își păstreze poziția față de învățământul general în ceea ce privește înscrierile la acest nivel. Acest lucru nu este adevărat în toate țările, desigur: în unele țări cu tradiție VET importante a existat un declin.

Programele VET au avut tendința să se schimbe printr-o reducere a numărului de profiluri de calificare/extindere a profilurilor, care ar putea fi privite fie ca extindere (conceperea programelor generale), fie ca o consolidare/reconfigurare a profilului programelor (cauzată de hibridizarea ocupațiilor). În Norvegia, reforma de promovare a cunoștințelor din 2006 înseamnă că studenților li se oferă formare profesională în mai puține meserii, astfel încât mulți studenți au în prezent o pregătire mai largă și mai puțin specifică meseriilor în primii doi ani de formare în școala profesională (ultimii doi ani fiind bazați pe învățare cu angajatorul). În același timp, aceștia întreprind acum o materie numită „specializare profesională” pentru a-i introduce în metode și sarcini de lucru autentice din meseriile și ocupațiile relevante într-un stadiu incipient al formării lor, parțial pentru a contracara efectele negative presupuse ale programelor profesionale largi.

Controlul stabilirii standardelor a devenit mai centralizat - legat de dezvoltarea NQF-urilor - cu o anumită autonomie acordată școlilor profesionale/autorităților regionale. O lege din 2014 în Franța conferă regiunilor autoritate în ceea ce privește gestionarea politicilor de

formare, implementarea VET, inclusiv ucenicile pentru tineri și adulți, și sprijinirea întreprinderilor mici și mijlocii de pe teritoriul lor. În majoritatea țărilor, programele au avut tendința să se dezvolte fragmentar: programele nu au fost șterse, ci conținutul lor a fost ajustat pentru a reflecta cerințele externe. Acolo unde au avut loc schimbări, aceasta indică faptul că distincția dintre VET și învățământul general și între IFP și FPC a devenit mai puțin clară în timpul perioadei analizate.

O altă evoluție importantă a fost extinderea VET. Există mai multe aspecte relevante în acest sens. În primul rând, VET și ucenicia au fost extinse la niveluri inferioare. O nouă prevedere în cadrul fazei obligatorii a fost dezvoltată, pentru a pregăti mai bine elevii/studentii pentru a urma opțiunile profesionale la nivelul secundar superior. Măsurile includ reforma calificărilor profesionale pentru a extinde traseele profesionale la nivelul secundar inferior și îmbunătățiri ale cursurilor profesionale existente pentru a pregăti studenți mai buni pentru cursurile secundare superioare. Programele pre-VET au fost adesea concepute pentru a ajuta studenții din medii dezavantajate social.

Al doilea aspect al expansiunii VET a fost dezvoltarea VET la niveluri superioare. Multe țări europene au acum o componentă separată de învățământ superior sau au adăugat noi programe de diplomă de nivel superior orientate profesional / vocațional (învățământ superior profesional) la ofertele lor, în majoritatea cazurilor creând un „sistem binar”. Multe țări oferă, de asemenea, educație și formare profesională de nivel superior în afara învățământului superior (VET superior), care include o varietate de tipuri diferite de programe și calificări. În pofida acestei extinderi, calificărilor de învățământ și formare profesională la niveluri superioare li se acordă adesea o valoare mai mică decât calificărilor de învățământ superior „academice” la aceleași niveluri, deși în unele țări au un statut egal și uneori chiar mai ridicat datorită valorii lor pentru piața muncii. Țările au deschis învățământul superior persoanelor cu calificări profesionale și/sau cu experiență de muncă, dar utilizarea efectivă a acestei căi de acces netradiționale, precum și în învățământul profesional, este încă relativ scăzută, în multe cazuri. Calificările superioare VET se bazează, în general, pe calificări IFP și pe experiența de lucru și nu există dovezi că acest lucru s-a schimbat semnificativ de-a lungul timpului. Învățământul profesional oferă acces la învățare ulterioară și pe piața muncii. Modernizarea fostelor programe VET prin așcederea la învățământul superior a întărit statutul profesional al absolvenților. Tranziția de la învățământul superior profesional la învățământul superior academic este uneori încă dificilă din cauza barierelor structurale. În funcție de tipul de calificare și de program, aceștia se pregătesc în primul rând pentru accesul pe piața muncii sau oferă acces la învățare ulterioară și pe piața muncii.

Al treilea aspect al expansiunii VET a fost dezvoltarea FPC, deși modelul a fost foarte variat de la țară la țară. La nivel european, schimbarea în oferta FPC pare să fi fost minoră, deși într-o direcție pozitivă; o participare mai mare la numărul mediu de ore petrecute în cursurile de FPC și o incidență puțin mai mare a educației non-formale în cadrul companiilor. Diversificarea a fost o caracteristică cheie. Gama diferitelor tipuri de furnizori a crescut (în special în Estonia, Croația, Luxemburg, Țările de Jos, Polonia, Portugalia și Suedia), deși angajatorii continuă să fie cei mai obișnuiți furnizori. De asemenea, a existat o diversificare,

astfel încât FPC nu se mai concentrează pe competențe specifice ocupației și legate de locul de muncă, ci, în multe țări, include și formare pentru competențe cheie. Oportunitățile de învățare flexibile, adaptate special nevoilor cursanților adulți (învățământ la distanță, cursuri de seară, programe cu fracțiuni de normă, studii modulare), se dezvoltă, de asemenea, în multe țări și par să încurajeze o participare sporită. În unele țări, grupul țintă FPC devine din ce în ce mai diversificat. Multe dintre aceste evoluții semnaleză faptul că o distincție clară între IFP și FPC nu mai este relevantă pentru nevoile sociale și economice mai largi, iar VET tinde să nu mai fie definit în mod restrâns ca IVET. Există o tendință ca furnizorii de IFP să ofere programe de FPC și ca programele de IFP să fie deschise pentru adulți. În unele țări, numărul cursanților adulți în IFP a crescut. În același timp, astfel de tendințe în FPC par să varieze de la un sector la altul, precum și între țări.

În ceea ce privește "stima socială" (recunoașterea de *status*) țările cu educație general-tradițională dominantă au încercat să ridice stima relativ scăzută a EFP, în timp ce acelea cu trasee EFP duale în mod tradițional bine stabilite (cum ar fi Danemarca și Germania) au încercat să oprească declinul acesteia.

În general, aceste încercări nu au avut succes, arătând că schimbarea percepțiilor despre educație și formare este probabil un proces dificil și pe termen lung. O excepție notabilă poate fi considerată Finlanda, cu o serie de reforme începând cu anii '90, care au făcut calea profesională eligibilă pentru acces la facultăți politehnice și universități, făcând VET egal cu învățământul secundar superior general, ca o cale către învățământul superior. VET astăzi este considerat egal cu învățământul general. În mod similar, în Franța, bacalaureatul profesional a sporit atractivitatea EFP din gimnaziu, deoarece traseul profesional secundar superior poate duce la certificare la nivelul EQF4 sau mai mare: crearea bacalaureatului profesional în 1985 a fost urmată de posibilitatea de a urma studii superioare, examene prin ucenicie în anii '90 și, cel mai recent, prin decizia din 2009 de a stabili durata bacalaureatului profesional la trei ani în loc de patru, pentru a-l asemăna cu bacalaureatul tehnologic și general.

Tendințe comune din perspectiva socioeconomică și a pieței muncii

Privind VET în termenii funcțiilor sale mai largi, este clar că s-au făcut eforturi tot mai mari pentru a spori receptivitatea la nevoile pieței muncii pentru a face față schimbărilor structurale legate de globalizare, de schimbările tehnologice (digitalizare) și nevoia de a menține competitivitatea industriilor europene. Creșterile ciclice abrupte ale șomajului care au urmat crizei economice din 2008 au avut, de asemenea, un impact. Dezvoltarea uceniei și o mai mare utilizare a învățării la locul de muncă în VET la școală sunt, ambele, încercări de a lega VET de ceea ce se întâmplă pe piața muncii. În mod similar, angajatorilor sau reprezentanților acestora li s-a acordat o voce mai pregnantă în a exprima opinii cu privire la conținutul VET și în special la dezvoltarea învățării la locul de muncă. Asemenea tendințe sunt evidente nu doar în VET inițial, ci și în învățământul superior, unde implicarea angajatorilor în structurile de guvernare a avut tendința de a crește. La niveluri superioare, atât dimensiunea academică, cât și cea profesională au fost ancorate în imperativele

economice. În cazul „derivei profesionale”, s-a concentrat și mai mult asupra capacității de angajare a absolvenților și a relevanței profesionale a programelor/calificărilor decât până acum, în timp ce justificarea „derivei academice” pune un accent mai mare pe necesitatea de a satisface cunoștințe sporite și cerințele de competențe și pentru atragerea de potențiali studenți. De asemenea, în ultimii ani s-au dezvoltat metode de anticipare a competențelor și a mecanismelor de feedback între VET și industrie.

VET a răspuns, de asemenea, provocărilor generate de demografie și tehnologie. În ultimii 20 de ani, îmbătrânirea constantă a populației Europei a devenit o problemă importantă de politici publice, ceea ce a determinat o creștere a vârstei de pensionare în unele țări; oamenii rămân, de asemenea, mai în formă și sunt capabili să lucreze mult mai mult decât înainte. Astfel de evoluții se intersectează cu schimbările în natura ocupării forței de muncă, datorită apariției noilor tehnologii, ceea ce înseamnă că oamenii sunt mult mai probabil să își schimbe ocupațiile și carierele de mai multe ori în timpul vieții decât înainte. Schimbările creează, de asemenea, noi forme de angajare bazate pe platformele web, ca în cazul Uber în transportul personal.

Aceste provocări creează incertitudine pentru sistemele VET, iar sistemele gestionează această incertitudine în mai multe moduri. Sistemele VET încep să devină mai flexibile, oamenii fiind din ce în ce mai capabili să treacă și să iasă din învățare de-a lungul vieții, dar progresul a fost variabil între țări și, în general, lent. Au fost introduse rezultatele învățării și mecanismele de validare a învățării non-formale și informale, decuplând abilitățile dobândite de modul în care sunt dobândite. Conținutul programului VET se extinde și se pune un accent tot mai mare pe competențele transversale. Ne-am putea aștepta, de asemenea, la apariția unor sisteme FPC mult mai puternice. Cu toate acestea, în ciuda diversificării sporite, o tendință în această direcție a fost mult mai greu de deslușit, cu multe variații între țări.

O altă consecință a noilor tehnologii digitale pare a fi o pierdere a ocupațiilor cu calificare medie, așa-numita golire sau polarizare a pieței muncii. Automatizarea a înlocuit deja multe locuri de muncă de rutină în producție, dar robotica și sistemele cibernetice înlocuiesc acum locurile de muncă cu un element cognitiv care anterior nu era atins: exemple sunt munca de asistentă juridică, contabilitatea și procesarea tranzacțiilor de back-office. Acest lucru provoacă oferta tradițională de VET și acționează ca un stimulent pentru tendința de extindere a VET la niveluri mai înalte. De asemenea, ridică întrebări despre VET în legătură cu sectorul serviciilor. Anumite ocupații din sectorul serviciilor nu au un fundal ocupațional bine definit întâlnit de obicei în producție, ceea ce face dificilă definirea ocupațiilor pentru care sunt pregătiți cursanții/ucenicii. Drept urmare, certificatele comerciale pentru industriile de servicii au uneori o monedă scăzută pe piața muncii, iar angajatorii au ajuns să prefere strategiile de formare și recrutare deconectate de sistemul formal VET. În Anglia, unde sistemul de ucenicie a pătruns în sectorul serviciilor, există o dezbatere continuă despre dacă o calificare EQF de nivel 2, de exemplu, în comerțul cu amănuntul este într-adevăr echivalentă cu cea a, să zicem, o calificare de nivel 2 în inginerie electrică. Răspunsurile VET includ implicarea mai strânsă a angajatorilor în proiectarea calificărilor/programelor și extinderea calificărilor/programelor.

O tendință demografică importantă în multe țări, în special în Europa Centrală și de Est, a fost scăderea coortei de tineri ca urmare a emigrării și/sau a scăderii ratei natalității, deși aceasta a fost compensată într-o oarecare măsură (în unele țări) de imigrația din țări terțe și din interiorul Europei. Consecințele acestui fapt includ o concurență sporită pentru studenți între instituțiile VET și, de asemenea, între învățământul general și VET. În Italia a existat o competiție pentru studenți între învățământul secundar superior profesional și tehnic (cinci ani), pe de o parte, și cursurile regionale de IFP (trei ani), pe de altă parte, începând cu anul 2000, când numărul copiilor cu vârste între 14 și 15 ani a atins un nivel critic scăzut; numărul studenților înscriși la cursurile regionale VET cu certificat de trei ani a crescut în ultimii ani, în timp ce înscrierile în sistemul național de învățământ profesional au stagnat. La rândul său, acest lucru poate însemna mai puține venituri/venituri pentru școlile VET. Unele școli VET au redus varietatea de cursuri oferite, s-au închis sau au fuzionat cu altele. În altă parte, scăderea numărului de studenți a determinat, de asemenea, școlile VET să se concentreze pe FPC și să-și extindă oferta pentru cursanții adulți; aceasta nu este o soluție ușoară, deoarece este posibil ca astfel de furnizori să se confrunte cu o concurență severă din partea furnizorilor privați care operează deja în acest domeniu. Centrele VET din Țările de Jos oferă cursuri mai flexibile și modulare pentru a face VET mai atractivă pentru cursanții adulți; există, de asemenea, discuții politice cu privire la stabilirea de stimulente pentru ca adulții să intre în VET. În Estonia, proporția studenților cu vârsta peste 25 de ani a crescut de la 14% în 2007 la 34%, compensând scăderea numărului de tineri: instituțiile formale de VET oferă cursuri de formare profesională profesională gratuit sau cu costuri reduse șomerilor și adulților inactivi, parțial datorită sprijinului financiar din partea Uniunii Europene.

De asemenea, este evident că VET a fost văzută din ce în ce mai mult în politică ca un mijloc de a atinge o varietate de obiective, dincolo de asigurarea unei oferte de competențe pentru piața muncii. S-a remarcat deja că au avut loc evoluții în VET cu scopul de a combate șomajul în rândul tinerilor. EFP a devenit, de asemenea, un instrument pentru atingerea unor obiective mai largi de echitate socială, cum ar fi combaterea abandonului școlar timpuriu (prin oferirea unei forme de educație care ar putea fi mai atractivă pentru cei care abandonează școala timpurie decât învățământul general). În același timp, în general, FPC nu își atinge încă potențialul maxim ca instrument în acest sens; în timp ce FPC este înțeleasă din ce în ce mai mult ca parte integrantă a învățării pe tot parcursul vieții, în foarte puține țări europene există o legătură strânsă între FPC și politica și strategiile de învățare pe tot parcursul vieții.

Finanțarea a apărut, de asemenea, ca o tendință comună. Constrângerile asupra finanțelor publice în urma crizei financiare au făcut ca cerințele impuse VET au avut tendința să crească pe măsură ce resursele disponibile pentru a le face față au scăzut în general. În Finlanda, în 2007 a fost adoptată o legislație care specifică că organizarea învățământului profesional necesită o populație de 50 000 de locuitori; întrucât majoritatea municipalităților finlandeze au mai puțin decât acest număr, aceasta a determinat municipalitățile să formeze consorții pentru livrarea VET și să închidă unități VET pentru a economisi. De asemenea, țările au dezbătut întrebarea cine ar trebui să plătească. Acest lucru este relevant în special

pentru VET în afara fazei obligatorii, în care statul este cel care finanțează furnizarea. Uceniciile și CVET au ridicat ambele întrebări cu privire la contribuțiile de finanțare adecvate de așteptat din partea angajatorilor și a persoanelor fizice, deoarece ambele beneficiază de furnizare.

De asemenea, este evident că diferitele sisteme IFP funcționează parțial ca o consecință a modului în care sunt organizate sistemele naționale de ocupare a forței de muncă. Aceasta este o zonă extrem de complexă, cu o distincție importantă între ceea ce se numește spațiu „organizațional” sau spațiu „ocupațional” ce este dominant într-o țară. Acest lucru afectează rolul și momentul învățământului profesional inițial (și continuu). Se crede că spațiul organizațional se potrivește bine cu formele simple și tayloriste de organizare a muncii, dar nu atât de bine cu modelele lean de producție. Învățământul și formarea profesională inițială (IVET) la nivel secundar este de obicei marginalizată, adesea de natură mai corectă și slab recompensată la locul de muncă. Mulți lucrători dobândesc competențe profesionale la locul de muncă. Exemple de țări cu sisteme de lucru dominate de spațiul organizațional includ Franța și Regatul Unit. Acolo unde spațiul ocupațional domină, sunt probabile moduri discreționare și slabe de organizare a muncii, în timp ce modurile simple sau tayloriste de organizare a muncii par mai puțin adecvate.

Firmele organizează procesele de muncă prin exploatarea calificărilor profesionale largi și standardizate, care permit absolvenților să îndeplinească o multitudine de roluri profesionale. IFP la nivel secundar superior este o parte cheie a sistemului de învățământ, se bucură de un prestigiu ridicat și poate permite intrarea fără probleme pe piața muncii și poate oferi apartenența la un grup ocupațional. Dincolo de căile tradiționale de avansare pe scara carierei de guler albastru (de exemplu, calificarea de maestru de meserii), diferitele forme de VET continuă la nivel postsecundar și terțiar sunt din ce în ce mai importante. Exemplele de țări în care spațiul ocupațional domină includ Danemarca, Germania, Țările de Jos și Austria. O întrebare importantă este dacă evoluțiile economice și tehnice duc la schimbări în organizarea muncii care ar putea afecta sistemele VET. Noile forme de organizare a muncii, cum ar fi modelul de la Hollywood și economia gig apar, totuși, abia acum și nu au avut încă un impact structural major asupra sistemelor VET.

Analiza comparativă privind evoluția învățământului vocațional/profesional VET în statele europene

Statele baltice

Țările baltice prezintă asemănări socio-economice și culturale legate de evoluțiile istorice și politice comune. Ultimii 30 de ani au evidențiat factori comuni și tendințe legate de VET pentru toate cele trei țări: creșteri pe termen lung a ratei de dependență a persoanelor în vârstă, scăderea cohortelor de tineri și reducerea netă a populației studenților. Pentru a aborda aceste tendințe demografice și pentru a crește calitatea și

eficiența educației profesionale, mulți furnizori mici de astfel de programe educaționale au fuzionat.

Structura învățământului secundar superior s-a schimbat puțin de la începutul anilor '90, care se poate referi la o participare stabilă la VET a rămas o „a doua” opțiune preferată față de învățământul general, reprezentând mai puțin de o treime din studenții VET în Lituania și mai puțin de două treimi în Estonia și Letonia. Deoarece ucenicia a fost introdusă recent (în ultimii 10-20 de ani), acestea sunt încă marginale în țările baltice, cuprinzând 10% sau mai puțin din toți cursanții VET.

De la aderarea la UE în 2004, toate cele trei țări au dezvoltat o abordare mai sistemică în ceea ce privește proiectarea curriculum-ului VET, a calificărilor și a căilor instituționale de furnizare a VET. Aceasta a inclus punerea în aplicare a cadrelor naționale de calificări, modularizarea VET, acordarea unei importanțe sporite competențelor transversale, introducerea învățării la locul de muncă și a uceniciei și acordarea unei autonomii mai mari furnizorilor de VET în proiectarea curriculumului și organizarea proceselor de învățare.

Țările baltice se numără printre statele cu cele mai scăzute rate de înscriere la cursurile profesionale/tehnice din Europa (aproximativ o treime dintr-o cohortă de vârstă) și practic nu există nicio ofertă de învățare la locul de muncă. VET este considerată ca învățământ școlar orientat spre vocație, care se desfășoară în principal în sălile de clasă, cu unele programe în atelierele școlare. În timp ce raportul dintre VET și învățământul general a rămas stabil în ultimele două decenii, toate cele trei țări au înregistrat o reducere netă a populației studenților la nivelul secundar superior din cauza cohortelor de tineri în scădere. Spre deosebire de nivelul secundar superior, învățământul superior a cunoscut o perioadă de expansiune puternică în anii '90 în care atât numărul instituțiilor de învățământ superior, cât și al studenților a crescut constant, dar cu un declin puternic între 2006 și 2016.

Pentru a compensa cohortele de tineri în scădere, atât școlile VET, cât și instituțiile de învățământ superior au început să se deschidă către cursanții adulți (în special în ultimul deceniu. Proporția) studenților cu vârsta peste de 25 de ani în IFP a crescut de la 14% în 2007 la 34% în 2016. Ponderea cursanților adulți din învățământul superior a crescut de la 38% la 47% în 2016. Deschiderea VET pentru cursanții adulți s-a datorat, de asemenea, parțial sprijinului financiar din partea Uniunii Europene, iar școlile VET au început să ofere cursuri de FPC la costuri reduse sau fără costuri pentru adulții șomeri și inactivi.

În **Estonia**, diversificarea ofertei pentru învățarea adulților pare să fi fost mai mare dinamic dar pornind de la un nivel inferior⁵. În **Letonia**⁶, ponderea studenților din învățământul superior care studiază în învățământul superior profesional este mult mai mare decât în celelalte două țări baltice: mai mult de două treimi din toți studenții din învățământul superior. În **Lituania**, numărul absolvenților de școală secundară care optează pentru o combinație de studii generale și profesionale a crescut, în timp ce proporția tinerilor care studiază doar în școlile profesionale a scăzut substanțial, reflectând o tendință de extindere sau deschidere a VET.

⁵ <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/517062014003/consolideGermania>

⁶ https://www.cedefop.europa.eu/files/factsheet_lv.pdf

<https://www.cedefop.europa.eu/en/countries/latvia>

Diferențele dintre persoanele cu studii vocaționale și secundare generale sunt mai mici în aceste țări comparativ cu altele, în special pentru grupa de vârstă 30-34 de ani. VET funcționează destul de bine, mai ales dintr-o perspectivă pe termen lung în ceea ce privește asigurarea de locuri de muncă slab calificate pentru absolvenții lor și asigurarea accesului pe poziții din mediana ierarhiei sociale.

Modularizarea curriculei VET a fost introdusă treptat în perioada 2013-2018⁷, rezultând mai multe programe VET modulare. Modularizarea curriculei VET a permis, de asemenea, deschiderea VET; de exemplu, din 2020, elevii de la gimnaziu din școlile generale pot studia în școlile VET. După ce se evaluează abilitățile personale și volumul de muncă, aceștia pot intra într-unul sau mai multe module ale unui program VET⁸.

În ciuda modificărilor, numărul tinerilor cursanți de IFP a scăzut cu aproximativ o treime în ultimii 6 ani. În plus, doar un sfert dintre cursanții cu vârste cuprinse între 15 și 19 ani au ales un curs de IFP. VET a suferit o pierdere semnificativă a stimei față de învățământul superior în primele două decenii ale statului independent, ceea ce a dus la un dezechilibru semnificativ al fluxurilor de tineri între VET și ÎN. De asemenea, participarea la ucenicie (introdusă în 2008) este scăzută – în jur de 6% în anul școlar 2020/21 – în timp ce obiectivul național este de a crește până la 30% până la sfârșitul anului 2024.

Grupul Visegrád

În comparație cu alte țări post-comuniste, unele reforme orientate spre piață au intrat în vigoare încă înainte de procesul de tranziție post-socialism. La momentul căderii Cortinei de Fier, Cehoslovacia și Ungaria erau cele mai bogate țări din Europa Centrală și de Est (ECE), cu un PIB pe cap de locuitor de două ori mai mare decât cel al celor mai sărace țări ECE, România și Bulgaria. Țările Visegrád au avut, de asemenea, un mare succes în atragerea investițiilor străine directe (ISD) de atunci, iar sectorul industrial (cum ar fi producția de mașini) a fost un motor de creștere. Cealaltă față a monedei este că gospodăriile medii nu au văzut suficient din roadele creșterii economice. Aceste recompense au ajuns în mod disproporționat proprietarilor de capital, în principal străini.

Populația de tineri din țările Visegrád a fost în declin din anii '90, cel mai pronunțat în Polonia, care are și cea mai mare populație dintre cele patru țări. Tendința poate fi explicată parțial printr-o mobilitate considerabilă a forței de muncă ca urmare a aderării la UE în 2004, combinată cu o migrație nesemnificativă (în special în cazul Ungariei), precum și un nivel ridicat de ieșire de studenți la nivel terțiar (în special în Slovacia). În ciuda unor creșteri temporare, o scădere a populației tinere (15-30 de ani) a dus la o pierdere netă de peste 20% în 2015 față de 1995 în toate țările Visegrád. Cele mai recente proiecții privind populația de ex. în Cehia și Polonia, prevăd o scădere suplimentară a populației.

⁷ <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.CE3B174CA7E6/asr>

⁸ <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/96c19810f32611ed9978886e85107ab2>

<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/9f19c210dd8f11ec8d9390588bf2de65/asr>

Creșterea economică și investițiile străine, împreună cu emigrația și scăderea populației active, au dus la deficite semnificative de competențe în toate cele patru țări. Aceste deficiențe nu au putut fi atenuate pe termen scurt (de exemplu, prin fluxul migrațional de forță de muncă calificată), ceea ce a dus la o schimbare a gândirii politicilor printr-un accent reînnoit pe VET în ultimii ani. Resursele financiare pe care țările din Visegrád le-ar putea accesa datorită apartenenței la UE au jucat un rol important în restructurarea sistemelor lor VET.

Țările Visegrád împărtășesc unele trăsături comune, sub aspectele analizate: toate au în mod tradițional sisteme puternice VET în școli, care sunt predominant centrate pe tineri; există o tendință clară către așa-numitele calificări duble (combinând componentele de învățământ general și profesional cu posibilitatea de a obține atât acces la învățământul superior, cât și o calificare profesională); introducerea de cursuri suplimentare la programele IFP pentru a pregăti cursanții pentru un examen de maturitate; furnizarea de educație duală care nu este o ucenicie autentică, în sensul că nu este oferită ca o cale separată (ca în Germania sau Austria), ci ca învățare la locul de muncă în cadrul VET la nivel școlar; și niveluri scăzute de participare la educația adulților în comparație cu învățământul secundar superior. În ciuda acestor aspecte comune, există, de asemenea, unele diferențe care au rădăcini în evoluțiile politice istorice și actuale.

În **Polonia**⁹, reformele educaționale din perioada de tranziție post-comunistă s-au concentrat exclusiv pe învățământul general, ceea ce a condus la o de-profesionalizare susținută și de întrerupere a legăturilor directe existente anterior între întreprinderi și școlile VET. Deși numărul total de înscrieri în învățământul secundar superior și postliceal (atât general, cât și profesional) a scăzut în ultimele trei decenii (1990-2017), acesta a fost cel mai pronunțat în programele secundare superioare profesionale, de la aproximativ 80% la 60%. Reforme semnificative în VET au avut loc în 2012 și 2017-2018: reforma programelor de bază VET din 2012 a introdus rezultate ale învățării, a sporit vizibilitatea competențelor cheie în cadrul învățării pe tot parcursul vieții și transparența procedurilor de recunoaștere a învățării anterioare. Ca parte a reformei din 2017-18, școlile VET care oferă pregătire într-o anumită ocupație au fost obligate să stabilească o cooperare oficială cu angajatorii din sectorul lor specific; înainte, acest lucru nu fusese obligatoriu. Programele secundare superioare profesionale (technika) care oferă o dublă calificare, au fost extinse la 5 ani (în loc de 4) și au fost introduse programe sectoriale în două etape. Examenele VET au fost, de asemenea, modificate semnificativ de-a lungul anilor, orientate către evaluarea bazată pe performanță în situațiile de muncă.

Ca urmare a reformelor din 2012 și 2017-2018, popularitatea VET a crescut și acest lucru a fost cel mai vizibil pentru școlile secundare superioare profesionale, care în 2016/17 reprezentau mai mult de 40% din numărul total de înscrieri în învățământul secundar superior. În timp ce ponderea înscrierilor în programele profesionale sectoriale din prima etapă (care nu oferă acces la învățământul terțiar) a rămas mai mult sau mai puțin aceeași de-a lungul anilor, participarea la programele profesionale de treapta a doua recent

⁹ <https://www.cedefop.europa.eu/en/countries/poland#1>

introduse, deși este încă o pistă minoră, s-a dublat. Deși angajatorii au susținut accentul pus pe politica VET, Polonia poate fi încă privită ca un regim de EFP etatist, care are un angajament ridicat față de VET din partea sectorului public, dar presupune o implicare relativ scăzută a angajatorilor.

Spre deosebire de prioritatea politicii stabilite pentru educația generală în perioada de transformare din Polonia, în Ungaria, VET și educația adulților au cunoscut o revigorare de scurtă durată la sfârșitul anilor '90 și începutul anilor 2000, când educația generală a fost promovată în cadrul VET și educația adulților. Cu toate acestea, din 2010, politica profesională a Ungariei s-a caracterizat printr-o puternică centralizare, retrogradarea învățământului general în cadrul programelor VET (în special, cele care nu oferă acces la învățământul terțiar) și reducerea cheltuielilor pentru VET. Degradarea învățământului general se exprimă în durata redusă a programelor de VET în școlile secundare profesionale de la 2+2 ani la 3 ani (din anul școlar 2013/14): componenta de pregătire practică din acele programe a crescut brusc, cuprinzând mai mult de două treimi, în timp ce orele de curs pentru disciplinele teoretice profesionale – și în special disciplinele de învățământ general – au scăzut la aproximativ o treime. Ideea din spatele acestor reforme a fost de a preveni părăsirea timpurie a școlii, oferind în același timp întreprinderilor lucrători calificați. Cu toate acestea, reducerea componentelor educației generale în cadrul uneia dintre principalele căi de VET „a consolidat problema existentă a VET-ului absorbind tineri din medii socio-economice inferioare, a căror experiență de școală de bază este caracterizată de performanțe insuficiente”.

Numărul cursanților din școlile secundare profesionale (școli care nu duc la examenul de maturitate) a scăzut între 2010 și 2018 cu aproape jumătate. De asemenea, până în 2010, școlile de liceu profesional deveniseră cea mai populară cale în rândul tinerilor: programele de 4 ani oferite de aceste instituții au oferit oportunități de progres în învățământul terțiar, iar absolvenții au avut ulterior rate de angajare semnificativ mai mari. Cu toate acestea, începând cu 2015/16, participarea la acest circuit VET a scăzut, ceea ce poate fi explicat printr-o creștere paralelă a participării în învățământul secundar superior general. Acestea au devenit acum cea mai populară cale de învățământ secundar superior, cu cele mai mari cote de înscriere din ultimii 6 ani. Aceasta este o evoluție importantă, având în vedere că intervențiile politice au fost făcute mai mult în direcția opusă, adică pentru a promova participarea la VET.

În **Cehia** și Slovacia, a existat, de asemenea, o scădere a VET, dar într-o măsură mai mică (comparativ cu Polonia și Ungaria), posibil din cauza faptului că ponderea cursanților din învățământul secundar superior a fost în mod tradițional ridicată, în comparație cu majoritatea țărilor europene.

Evoluțiile participării în cadrul principalelor cursuri VET secundare superioare sunt similare celor observate în Polonia și Ungaria. De exemplu, IFP care oferă examenul de maturitate (programe de 4 ani) în ultimii 30 de ani a fost din ce în ce mai preferată față de IFP (programe de 3 ani) care duce direct la piața muncii, deoarece primul permite continuarea studiilor la învățământul terțiar, în timp ce acesta din urmă este considerat o cale educațională ”închisă”. Din punct de vedere al conținutului, în timp ce componenta de

Învățământ general în programele profesionale de 4 ani (cu examen de maturitate) a crescut de la mai puțin de 40% în anii '90 la mai mult de jumătate după 2004, ponderea sa în programele profesionale de 3 ani a rămas stabilă, cuprinzând aproximativ o treime din programele VET.

O particularitate a contextului ceh este rolul important al actorilor locali, adică prezența unei companii de producție sau de servicii de succes pentru furnizarea de educație și formare profesională tehnică de calitate. Regiunile sunt, de asemenea, actori locali cheie, deoarece oferă burse pentru a crește înscrierea în programe care conduc la calificări solicitate pe piața muncii, care sunt luate de un număr mic de cursanți (calificări susținute). Deși bursele pot fi văzute ca promovând egalitatea, școlile VET le-ar putea folosi pentru a atrage tineri din familii mai sărace care ar obține un avantaj pe termen scurt cu prețul pierderii accesului direct la învățământul superior. Înființarea de școli profesionale postliceale (VOŠ, ISCED 5B) este o altă specificitate a contextului național. Ele reprezintă un „caz excepțional de împrumut pentru politici”, care au fost treptat „asimilate pentru a corespunde mai strâns tradiției interne”, adică, spre deosebire de ideile originale, conceptul de VOŠ s-a mutat de la învățământul terțiar la învățământul secundar superior avansat. Școlile profesionale superioare au început cu aproximativ 4 000 de cursanți în 1995 și, în anul școlar 2003/04, au ajuns la un total de peste 30 000. În 2019/20, participarea a scăzut la puțin mai puțin de 18 000 de cursanți. Odată cu disponibilitatea tot mai mare a programelor universitare, VOŠ au devenit mai puțin atractive, tot din cauza problemelor de permeabilitate încă nerezolvate între programele universitare și non-universitare¹⁰.

În **Slovacia**¹¹, VET secundar a vizat în mod tradițional profesii specifice, rezultând multe programe specializate. Acest lucru a fost susținut și de legăturile puternice dintre școlile VET și companiile din subsegmentul VET secundar, oferind formare pentru o profesie anume / aleasă, spre deosebire de subsegmentul care nu era direct afiliat companiilor și care avea drept scop dezvoltarea competențelor profesionale care nu erau legate în mod precis de o profesie anume.

Odată cu transformarea economiei după '89 și prăbușirea companiilor de stat, specializarea îngustă a programelor VET a devenit problematică. Acest lucru explică parțial de ce programele VET care dau dreptul absolvenților să aplice pentru învățământul superior au devenit principala cale VET în Slovacia. Fluxul VET care oferă o dublă calificare s-a extins de-a lungul timpului: în 2017, jumătate dintre cei care au absolvit învățământul secundar superior au făcut acest lucru prin VET cu maturitate (49%); aproximativ un sfert prin educație generală și puțin mai puțin de 15% prin VET fără maturitate. Fluxul de absolvenți cu calificare profesională secundară (fără maturitate) menit să faciliteze intrarea directă pe piața muncii a scăzut la mai puțin de un sfert în 2019/20 față de 1989/90. De asemenea, în ciuda promovării intense și a stimulentei fiscale masive disponibile pentru întreprinderile implicate în VET dual, acesta din urmă este încă marginal, cuprinzând puțin mai mult de 5% dintre cursanții VET nou înscriși în anul școlar 2019/20.

¹⁰ https://www.cedefop.europa.eu/files/czechia_future_of_vet_vol.2.pdf

¹¹ <https://www.cedefop.europa.eu/en/countries/slovakia>

Experiențele colectate pentru țările Visegrád arată destul de clar că extinderea conținutului educației generale în programele de învățământ, accesul la învățământul superior și modernizarea în ceea ce privește prelungirea duratei programelor, sunt, cel puțin în aceste țări, mijloace încercate și testate de a face VET. mai atrăgător. Cu toate acestea, o retrogradare a educației generale în cadrul programelor VET și scurtarea programelor, ca în Ungaria, par să aibă efecte negative. Acest lucru arată, de asemenea, cât de sensibilă este diversificarea structurii furnizării VET și cât de dificil este să găsească echilibrul între obiectivele sociale, educaționale și economice.

Țările din sud-estul european

Bulgaria și România au cunoscut o evoluție economică și demografică similară cu aceea a altor țări din ECE. Ca urmare a recesiunii generate de tranziție din perioada 1991-1993, declanșată de schimbările structurale din sistemul economic, țările baltice săre exemplu au suferit puternic din cauza dispariției relațiilor comerciale cu țările Uniunii Sovietice, deși aceasta a fost urmată de o creștere rapidă, ulterior. În comparație, Bulgaria și România nu numai că au avut cel mai mic PIB pe cap de locuitor dintre toate țările ECE în 1990, dar ambele au fost afectate de o a doua recesiune la sfârșitul anilor '90 din cauza restructurării întârziată.

După reformele radicale de la sfârșitul anilor '90, creșterea economică din **România** a dus la o remodelare completă a peisajului economic și social al țării. Capitalul privat a devenit forța principală a economiei, iar serviciile au ajuns să prevaleze atât în ceea ce privește contribuția la formarea PIB, cât și în ceea ce privește ocuparea globală a forței de muncă.

În ciuda acestei remarcabile recuperări economice, PIB-ul pe cap de locuitor din ambele țări este încă unul dintre cele mai scăzute din Europa. Acest lucru explică în parte performanțele slabe în ceea ce privește anumiți indicatori cheie în domeniul educației, cum ar fi participarea la învățarea pe tot parcursul vieții. Ca și alte țări din ECE, România și Bulgaria au înregistrat de-a lungul anilor un declin al populației tinere, poate și mai pronunțat. Ambele au pierdut mai mult de o treime din populația tânără (15-29 de ani) între 1995 și 2015, iar rata natalității în România a scăzut cu 43 % între 1990 și 2012. În consecință, participarea la învățământul secundar a fost în scădere și multe școli mai mici au fost comasate cu altele mai mari.

În România, toate tipurile de învățământ secundar superior oferă acces direct la învățământul superior, iar majoritatea oferă, de asemenea, o calificare și, prin urmare, posibilitatea de a obține un loc de muncă după absolvire. Unul dintre punctele forte ale învățământului românesc FPI este caracterul incluziv al sistemului: s-a depus un efort serios pentru crearea de căi de acces între diferitele niveluri de învățare și între învățământul profesional și filierele academice, pentru a ridica statutul VET. În 1996, aproximativ 85% din totalul învățământului profesional și tehnic ofereau un examen final secundar (bacalaureat).

Între 1993 și 1998, înscrierea în învățământul profesional care conduce la bacalaureat examen de bacalaureat a crescut, în timp ce filierele profesionale care oferă o calificare a scăzut în importanță. De-a lungul anilor 2000, a existat o tendință de extindere a școlilor profesionale și o scădere a numărului școlilor de ucenicie. Școlile profesionale au fost desființate în 2003, fiind înlocuite de o nouă filieră vocațională numită "ruta tehnologică liceală progresivă", cu scopul de a facilita accesul la învățământul superior pentru elevii înscriși în învățământul profesional. Cu toate acestea, ruta progresivă nu a fost un succes: doar o minoritate a intrat pe piața muncii, iar performanțele academice ale elevilor, atestate de rezultatele lor la absolvire, au fost slabe. În 2009, a fost inițiată o nouă schimbare în învățământul preuniversitar, făcând obligatorii primii doi ani de liceu. Absolvenții din primii doi ani de liceu ar putea acum fie să continue ultimii doi ani de liceu, fie să se înscrie la un curs de formare profesională de șase luni livrat ca învățare la locul de muncă. În practică, acest lucru a însemnat încetarea cursurilor de formare profesională. programul de învățământ profesional, deoarece aproape toți elevii au continuat liceul. Cotele de înscriere pentru programele profesionale în 2009, 2010 și 2011 au scăzut, deoarece nu au existat înscrieri noi în acești ani. În cele din urmă, în anul școlar 2012/13, programul de învățământ profesional a fost relansat. De la relansarea sa, programul profesional a crescut constant în fiecare an.

În **Bulgaria**¹², programele de educație și formare profesională pentru elevii de vârstă școlară au un caracter profesional, cu componente profesionale și de învățământ general, iar absolvenții dobândesc calificări pentru ambele: o diplomă de studii secundare certificat de învățământ secundar (care oferă acces la învățământul superior) și o calificare profesională. Pentru ca EFP să răspundă mai bine la piața muncii nevoile învățământului preșcolar și școlar, Legea privind învățământul preșcolar și școlar (2015), care acoperă și VET, a sporit responsabilitatea autorităților locale și regionale. Legea privind învățământul superior din 1995 a introdus un tip de învățământ superior non-universitar furnizat de colegii profesionale. Acestea oferă un program de trei ani pentru o educație orientată profesional în diverse domenii, care contează pentru obținerea diplomei de specialist. Cu toate acestea, ponderea cursanților din învățământul profesional și/sau tehnic în învățământul postliceal este marginală în Bulgaria. Acest lucru poate fi legat de mai mulți factori: cerințe de acces; accesul spre învățământul superior, deoarece calificarea dobândită la acest nivel oferă acces la piața forței de muncă, dar nu și la un alt nivel de educație; finanțarea, deoarece majoritatea colegiile profesionale sunt private, iar cursanții trebuie să își folosească propriile resurse financiare; nu în ultimul rând atractivitatea programelor oferite.

În ambele țări, imaginea educației și formării profesionale a fost o problemă: în Bulgaria, lipsa de conștientizare a părinților și a cursanților cu privire la perspectivele VET a redus interesul pentru aceasta.

¹² <https://www.cedefop.europa.eu/en/countries/bulgaria>

https://cumulus.cedefop.europa.eu/files/vetelib/2020/vocational_education_training_future_work_Bulgaria_Cedefop_ReferNet.pdf

În România, ideea VET care oferă calificări de nivel scăzut în comparație cu învățământul superior academic (văzut ca o cale de elită către formarea de competențe) a predominat.

Evoluțiile socioeconomice și demografice (cum ar fi îmbătrânirea și emigrarea) au afectat înscrierile în VET. De exemplu, ratele șomajului în rândul tinerilor din Bulgaria au fluctuat în perioada 2010-21, cu vârfuri (adică peste valorile medii UE-27) între 2011 și 2013, posibil ca un efect ulterioară al crizei economice din 2008. În România, șomajul în rândul tinerilor a rămas stabil și sub media UE-27. În prezent, este puțin mai mare decât în Bulgaria, ceea ce se poate datora parțial scăderii mai puternice a populației tinere din Bulgaria. În timp ce îmbătrânirea afectează înscrierile în VET și în România, emigrația este un alt factor important care contribuie la o scădere a înscrierilor la liceu, inclusiv VET, emigrarea părinților conducând uneori la abandonul școlii.

Între 1995 și 2015, ponderea cursanților bulgari VET a rămas stabilă, deși acest lucru s-a datorat parțial schimbărilor între programele profesionale în 2002 și 2011. În ultimii 5 ani, numărul total de cursanți VET a crescut, deși creșterea numărului de înscrieri în programele VET la nivelul 4 EQF a compensat scăderea celor la nivelul EQF. Pentru ca EFP să răspundă mai mult la nevoile pieței muncii, EFP dual sa dezvoltat treptat începând cu 2014, ceea ce se referă, de asemenea, la o participare sporită a partenerilor sociali la politicile de formare a competențelor. De exemplu, implicarea sporită a angajatorilor se manifestă în procedurile de evaluare: Legea bulgară VET (2016) modificată a consolidat reprezentarea angajatorilor în comisiile de examinare a calificărilor de ucenicie. În 2017, România a revizuit metodologia pentru examenul de certificare pentru calificări la nivelul 3 EQF prin introducerea unei componente de demonstrare a competențelor (examinare practică) pentru a crește relevanța certificatului pentru piața muncii.

În ultimii ani, a crescut și implicarea partenerilor sociali în formarea competențelor din România. În 2016, a fost introdusă forma duală de VET inițial (ucenicie) pentru calificări la nivelurile 3, 4 și 5 EQF, ceea ce a dus la creșterea numărului de înscrieri și a inversat tendința de scădere produsă parțial prin reintroducerea unui fost tip de școală profesională.

În România, calificările VET sunt structurate în unități tehnice generale și unități tehnice de specialitate, ambele integrând competențe cheie. Dezvoltarea calificărilor în ceea ce privește numărul lor a fost stabilă în ultimele două decenii și nu a putut fi identificată nici o restrângere, nici o extindere a profilurilor profesionale.

Ponderea cursanților VET în VET post-secundar a rămas marginală în Bulgaria, cuprinzând mai puțin de 1% din numărul total de cursanți VET în anul școlar 2021/22. De asemenea, în România, înscrierile în studii postliceale rămân relativ mici în comparație cu marele sector secundar superior.

Participarea adulților la FPC este scăzută în Bulgaria: în 2015, ponderea participanților cu vârste cuprinse între 25 și 64 de ani era de aproximativ un sfert raportată la toți angajații, față de o medie UE-28 de aproximativ 40%. Furnizorii de IFP joacă un rol important în furnizarea de formare profesională formală pentru adulți, dar programele nu sunt de obicei adaptate nevoilor acestora. De exemplu, atunci când adulții se înscriu în școli obișnuite, nu există un program special pentru ei. Furnizarea de programe concepute

special pentru adulți este lăsată în sarcina pieței private, în special a centrelor de formare profesională autorizate de Agenția Națională pentru IFP (NAVET). În schimb, furnizorii de IFP din România nu joacă un rol în învățarea adulților în școală. Cu toate acestea, ele joacă un rol semnificativ în învățarea la locul de muncă prin furnizarea de așa-numite programe de ucenicie la locul de muncă, care sunt distincte din punct de vedere juridic de forma duală oferită în IFP oficial. În practică, totuși, companiile care oferă ucenicie la locul de muncă oferă adesea și stagii de ucenicie pentru programele IFP.

Zona central-sudică europeană: Slovenia și Croația

Deși a dus un război de independență între 1991 și 1995 și a aderat la UE mult mai târziu (în 2013), **Croația**¹³ a avut condiții economice mai bune decât România și Bulgaria la acel moment. Cu toate acestea, de la criza economică încoace, Croația s-a confruntat cu o recesiune profundă și de lungă durată, cu o rată medie de creștere de -2,2 % în perioada 2009-2014 (scădere cumulată de -13,2 %) și, prin urmare, a fost afectată mai puternic decât Bulgaria și România. Scăderea populației tinere a fost accentuată, deși mai puțin severă decât în Bulgaria și România. Tinerii au fost afectați în mod excepțional din punct de vedere economic, șomajul în rândul tinerilor atingând o rată de 50% în 2013. De atunci, aceasta a scăzut la 43,0 % în 2015, față de 20,3 % în UE, dar este încă printre cele mai ridicate din Europa, alături de Grecia și Spania.

Sistemul de învățământ din Croația este mai asemănător cu cel din țările Visegrád decât cu România și Bulgaria: ponderea studenților VET la nivel secundar superior este printre cele mai ridicate din Europa, iar rata de părăsire timpurie a școlii este scăzută. Ca și în țările Visegrád, Croația a suferit o scădere foarte modestă a VET în raport cu învățământul general în ultimele două decenii, împreună cu o trecere de la VET practic, fără acces direct la învățământul superior, către programe VET care oferă acces la învățământul superior.

În timp ce numărul studenților care se înscriu în programe tehnice sau similare de patru până la cinci ani a fost relativ stabil în ultimii ani, numărul studenților din programe VET mai practice de trei ani a scăzut constant. Între 2008 și 2016, numărul studenților din programul de formare de ucenicie pentru ocupații și meserii s-a înjumătățit, iar ponderea acestora din toți studenții VET a scăzut de la 16% la aproximativ 7% în 2016.

La momentul căderii Cortinei de Fier, **Slovenia**¹⁴ se afla într-o poziție privilegiată față de multe alte țări din Europa Centrală și de Est. Era cea mai bogată parte a fostei Republici Socialiste Federale Iugoslavia și avea mai multe contacte cu piețele occidentale. După PIB-ul pe cap de locuitor, este printre mai bogate dintre țările slave și prima țară fostă comunistă care a introdus euro ca monedă (în 2007). În acest sens, Slovenia a fost printre cele mai avansate noi state membre.

¹³ <https://www.cedefop.europa.eu/en/countries/croatia>

¹⁴ <https://www.cedefop.europa.eu/en/countries/slovenia>

Economia Sloveniei este deschisă și orientată spre export și a cunoscut o creștere puternică înainte de criză - crescând în medie cu aproape 5% între 1993 și 2008 (creștere medie anuală a PIB). Criza financiară din 2007-2010 și criza datoriilor suverane europene au avut un impact semnificativ asupra economiei slovene. În 2009, PIB-ul sloven pe cap de locuitor s-a redus cu 8%, cea mai mare scădere din Uniunea Europeană, după țările baltice și Finlanda. În perioada recesiunii economice, creșterea șomajului a fost deosebit de pronunțată pentru tineri, la fel ca în multe țări din sudul Europei. Cu toate acestea, după redresarea economică din Slovenia, șomajul în rândul tinerilor este mult mai scăzut și ratele de ocupare sunt mai mari decât în Bulgaria, Croația sau România. Din 2014, rata de ocupare a forței de muncă a crescut semnificativ la toate grupele de vârstă. Acest lucru a fost evident mai ales pentru anii 2016-17.

O povară tot mai mare pentru economia slovenă a fost reprezentată de îmbătrânirea rapidă a populației. Se numără printre țările europene cu cea mai pronunțată îmbătrânire a populației; grupa de vârstă activă este în scădere în ciuda imigrației (care este mai mare decât în statele Visegrád), iar rata de dependență se va dubla în deceniile viitoare.

La fel ca și Croația, Slovenia are o pondere destul de mare de studenți VET la nivelul secundar superior (64,7% în anul școlar 2017/18), dar diferă substanțial de Bulgaria, Croația și România când vine vorba de participarea la învățarea pe tot parcursul vieții. Aproximativ 12% dintre persoanele cu vârsta între 25 și 64 de ani au participat la învățarea pe tot parcursul vieții în 2015 în Slovenia, comparativ cu mai puțin de 7% în majoritatea celorlalte țări din ECE și mai puțin de 3% în Bulgaria, Croația și România.

În Slovenia, ponderea studenților VET la nivelul secundar superior a scăzut cu 13 puncte procentuale de la 72% în 1998 la 59% în 2012. Cu toate acestea, condițiile de pe piața muncii pentru persoanele cu calificări de nivel 5-8 ISCED s-au deteriorat de la începutul crizei; acest lucru a creat mai mult interes pentru VET și, de la redresarea economiei, cererea de VET pare din nou în creștere. Acest lucru poate explica, de asemenea, de ce Slovenia este țara în care majoritatea (60%) consideră că „persoanele care au absolvit învățământul profesional în învățământul secundar superior au șanse mai mari de a găsi un loc de muncă după studii decât persoanele care au urmat studii superioare (comparativ cu doar 40% în media UE). În 2015, 64% dintre tinerii înscriși în programele ISCED 3 au fost înscriși în VET.

În linii mari, VET la nivel secundar superior în Slovenia constă în programe profesionale relativ scurte și practice (cu durata de doi sau trei ani) care conduc direct la angajare și programe tehnice cu pondere „teoretică” mai mare (cu durată de patru ani) care conduc la maturitate profesională care să permită accesul la învățământul profesional superior. În general, programele profesionale care conduc direct la angajare au o valoare mai mică și reprezintă de obicei destinația celor care nu pot intra în învățământul general și tehnic.

Înscrierile la aceste programe au fost în scădere constantă între 1995 și 2005. În anul școlar 1995, aproximativ 36% dintre cei înscriși în învățământul secundar superior au participat la programe VET de doi și trei ani, 36% la programe tehnice și 27% la programe generale. În 2005, doar 21% erau înscriși în programe VET, 38% în programe tehnice și

40% în programe generale. Acest lucru ilustrează atât evoluția academică generală, cât și evoluția academică în cadrul VET în această perioadă; același model identificat pentru Croația și pentru statele Visegrád.

Consolidarea învățării și a formării practice la locul de muncă a fost un punct central al politicilor VET în ultimii 10 ani (din 2006, când a fost adoptată Legea VET); din 2012, cu o atenție reînnoită în politicile UE și evoluțiile naționale, ucenicia a fost o prioritate politică pentru guvernul sloven și pentru partenerii sociali, rezultând o nouă lege privind ucenicia (2017). În anul școlar 2018/19, pilotul a fost extins la programe suplimentare și la participarea noilor școli și companii.

Schimbările în VET la nivelurile secundare superioare trebuie văzute și pe fondul expansiunii învățământului terțiar - nu în ultimul rând datorită apariției instituțiilor private de învățământ superior și extinderii programelor scurte, orientate practic la nivel terțiar. În Slovenia există atât programe de învățământ superior profesional, cât și programe de învățământ profesional superior (ciclu scurt). Sectorul învățământului terțiar a cunoscut o expansiune uriașă începând cu 1990, numărul studenților înscriși în învățământul terțiar aproape dublându-se între 1995 și 2002. În 2017, nivelul de studii superioare (cu vârste între 30 și 34 de ani) a atins 46,4%.

Europa de Sud

Țările din Europa de Sud au înregistrat evoluții demografice mai favorabile decât țările ECE. Dar aici șomajul în rândul tinerilor a devenit o problemă majoră, cel puțin în ultimul deceniu. În 2015, șomajul în rândul tinerilor în Cipru și Portugalia era de aproximativ 30%, în Italia și Croația de aproximativ 40% și în Spania și Grecia de aproape 50%. Există, de asemenea, dovezi de supracalificare (tineri absolvenți de învățământ superior fiind angajați în locuri de muncă care nu solicită o astfel de pregătire)..

Portugalia și Spania

Spre deosebire de boom-ul economic cunoscut de țările din Europa de Sud în deceniile precedente, Spania și Portugalia au fost puternic lovite de criza financiară din 2008, ceea ce a dus la limitări severe ale resurselor pentru programe educaționale specifice, precum și la creșterea șomajului (în rândul tinerilor). De exemplu, în 2015, rata șomajului în Portugalia era de aproximativ 23% și de aproape 37% în Spania. De atunci, situația s-a îmbunătățit, dar rata șomajului în rândul tinerilor din Spania este încă mai mult decât dublu față de media UE. Rata șomajului în rândul tinerilor pentru Portugalia a fost, de asemenea, mai mare decât media europeană, dar într-o măsură mult mai mică. Ratele relativ ridicate de părăsire timpurie a școlii în urmă cu un deceniu, pentru ambele țări, au scăzut acum.

Din punct de vedere istoric, Spania și Portugalia au avut niveluri mai scăzute de înscriere în VET la nivelul secundar superior în comparație cu învățământul general, parțial legat de imaginea mai bună a acestuia din urmă.

În timp ce numărul elevilor din învățământul secundar superior a rămas stabil de-a lungul anilor, ambele țări au înregistrat cea mai puternică creștere relativă (în comparație cu alte țări europene) a VET între 1995 și 2015.

Numărul total de cursanți IVET din **Spania**¹⁵ a crescut cu jumătate în ultimul deceniu și a atins peste un milion pentru prima dată în 2021/22 (MECD, 2022). Programele VET postliceale (FP grado superior) au reprezentat întotdeauna cele mai multe înscrieri în IFP, cuprinzând în prezent mai mult de jumătate din toți cursanții, în comparație cu înscrierile în programele VET secundar superior (40%) (FP grado medio) și programele secundare inferioare (puțin mai mult de 5%) (FP grado básico). Aceasta reflectă o structură polarizată a calificărilor, cu o pondere mare de persoane cu calificare scăzută și respectiv înaltă, dar cu o pondere relativ scăzută de persoane cu calificare medie (25%). Deși înscrierile în VET secundar superior sunt acum în creștere, guvernul și-a stabilit obiectivul de a atinge o pondere de 50% a persoanelor cu calificare intermediară până în 2025. Datorită îmbunătățirii calității și ofertei de programe, precum și conștientizării sporite a tinerilor cu privire la avantajele educației duale, numărul cursanților implicați a crescut cu mai mult de jumătate, ajungând la peste 35 000 de cursanți în 2021/22, comparativ cu 2012/13, când a fost introdusă IFP dual. Cu toate acestea, educația duală este încă la nivelul unui program minoritar în Spania, reprezentând puțin mai puțin de 4% din numărul total de cursanți VET.

Acest lucru s-ar putea schimba în viitor cu legea nou adoptată care consolidează formarea profesională într-un sistem unic care integrează VET pentru sistemul de învățământ¹⁶ și VET pentru ocuparea forței de muncă. Noul sistem VET extinde principiul dublu, stabilind două regimuri de intensitate pentru programele VET: în regimul general, 25%-35% din durata totală a programului se livrează la locul de muncă, iar în regimul intensiv această parte este peste 35% și cursanții trebuie să încheie un contract de formare.

Învățământul general este încă prima alegere pentru studenții din **Portugalia**¹⁷, deși înscrierile au rămas stabile de-a lungul anilor. Un nou model a început să apară ca urmare a reformei (din 2007) a sistemului VET, în care școlile publice secundare superioare au început să ofere programe profesionale. De atunci, ponderea tinerilor studenți din ciclul secundar superior din programele de IFP a crescut constant, ajungând la aproximativ 40% în 2015/16. Ponderea a rămas aceeași pentru 2019/20, ceea ce presupune evoluții stabile fără fluctuații majore în perioada 2015/16 și 2019/20. Până în prezent, sectorul școlar a avut o importanță majoră în cadrul VET. În 2019/20, uceniciile au reprezentat aproape 15% din IFP la nivel secundar superior, de trei ori mai mult decât în Spania.

Reforma VET din 2007 a consolidat sistemul național de calificare și a oficializat așa-numitele calificări cu dublă certificare. Acestea constau în certificări separate de educație și profesionale cuprinzând componente generale, științifice, tehnologice și de învățare la locul de muncă: certificatul de studii, care permite permeabilitatea cu programele generale, deoarece are aceeași valoare juridică ca orice altă modalitate de obținere a certificării

¹⁵ <https://www.cedefop.europa.eu/en/countries/spain>

¹⁶ <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2022-5139>

¹⁷ <https://www.cedefop.europa.eu/en/countries/portugal>

școlare; și certificatul profesional, o piatră de temelie care poate fi completată pe baza învățării anterioare sau poate fi folosită pentru învățare practică ulterioară.

Calificările duble și accentul pus pe furnizarea modulară a programelor IVET și FPC a permis educației cu a doua șansă să se concentreze în mod specific asupra acelor tipuri de rezultate ale învățării de care lipsesc, de exemplu cursanții adulți. Acest lucru este deosebit de relevant în contextul portughez caracterizat de o mare parte a forței de muncă fără calificări formale. Din 2005, furnizarea de educație pentru adulți a suferit multiple reforme, adică odată cu apariția noilor centre de oportunități, școlile secundare locale au început să vină cu oferte de formare populației adulte portugheze, lărgând diversitatea organizațiilor din acest domeniu de formare. Centrele au fost modificate sub diferite programe și cu diferite denumiri. Din 2016 funcționează ca centre de calificare (Centros Qualifica) care oferă servicii integrate de validare și orientare în carieră tinerilor și adulților slab calificați.

Spania și-a deschis, de asemenea, sistemul IFP pentru adulți și, împreună cu Portugalia, este singura țară din sudul Europei în care tinerii cu vârste între 25 și 34 de ani au rate mai mari decât media în obținerea calificărilor VET la vârsta adultă. Noul sistem VET din Spania (în vigoare din 2022) poate contribui la extinderea și diversificarea ofertei VET pentru adulți: stabilește o ofertă VET unică, modulară și flexibilă, destinată studenților și lucrătorilor (atât angajați, cât și șomeri) și, de asemenea, reglementează relația între VET și învățământul universitar, promovând recunoașterea reciprocă, cum ar fi creditele de învățământ superior, pentru a facilita stabilirea de căi de formare care să recunoască pregătirea dobândită anterior în ambele direcții.

Evoluțiile actuale din Spania și Portugalia consolidează o tendință observată anterior: deși în ambele țări învățământul secundar superior profesional are încă un statut mai scăzut în comparație cu învățământul general, progresele continuă să fie înregistrate în ceea ce privește adăpostirea absolvenților de locuri de muncă slab calificate și șomaj și asigurarea accesului la poziții din mediana ierarhiei sociale.

Grecia și Cipru

Grecia are cea mai mare economie din partea de sud-est a Europei și este, de asemenea, un investitor important în țările vecine. Din 2000 până în 2006, creșterea PIB în Grecia a fost peste media zonei euro. Marea depresiune și crizele datoriilor au dus la o recesiune bruscă și la un interval de șase ani de declin economic. Ca și în Grecia, economia Ciprului este o economie deschisă, de piață liberă, bazată în principal pe servicii. De la obținerea independenței față de Regatul Unit în 1960, Cipru a cunoscut o creștere economică puternică și constantă (în special între 2000 și 2008), o ocupare ridicată și un șomaj relativ scăzut. Cu toate acestea, o scurtă scădere ulterioară în 2009, ca urmare a recesiunii globale, a fost urmată de o mai mare de 60%, care a coborât la 43% în 2017. O pondere tot mai mare a persoanelor expuse riscului de sărăcie, creșterea lipsurilor materiale și deteriorarea condițiilor de viață sunt în continuare. consecințele crizei și politicile de austeritate.

În ceea ce privește demografia, condițiile din Cipru sunt mai favorabile decât în Grecia: ratele de fertilitate relativ ridicate și ratele ridicate ale populației născute în afara țării au condus la previziuni ale ratei de dependență a persoanelor în vârstă mai bune decât media UE; în timp ce Grecia are una dintre populațiile care îmbătrânesc cel mai rapid din lume (se estimează că populația elenă se va micșora cu 2,5 milioane de oameni, pentru a ajunge la 8,6 milioane până în 2060).

În ambele țări există o tendință culturală puternică în favoarea învățământului secundar general urmat de învățământul superior. Familia joacă un rol semnificativ în încurajarea și sprijinirea tinerilor să continue studiile superioare. Cipru are cea mai mică pondere de studenți VET la nivel secundar superior din Europa (aproximativ 15%). Deși Grecia are o pondere dublă (aproximativ 30%), ea se situează, de asemenea, la capătul inferior, împreună cu țările baltice.

Atât în Grecia, cât și în Cipru a existat o tradiție puternică în favoarea învățământului secundar general, cu familiile care tind, tradițional, să încurajeze tinerii să continue studiile în învățământul superior. Ponderea cursanților VET la nivelul secundar superior, în comparație cu alte țări din Europa, a fost în general foarte scăzută. În plus, absolvenții VET sunt mai puțin probabil prezumați să participe la programe de formare continuă (non-formală), ceea ce este un posibil indiciu suplimentar al unei calități relativ moderate a VET.

Adulții care participă la IFP formală sunt rari în ambele țări, iar furnizorii de IFP nu joacă un rol în furnizarea de FFP. În schimb, sunt stabilite sisteme separate pentru a servi (re)calificarea adulților. În Grecia, de exemplu, liceele profesionale de seară au fost înființate pentru a răspunde nevoilor adulților, inclusiv scutirea de la cursuri atunci când un cursant demonstrează competență dovedită. În Cipru, furnizorii privați (monitorizați de serviciile publice) joacă un rol important în oferirea de calificări formale VET adulților, iar VET este în esență înțeles ca educație ulterioară, ca în Anglia.

În ambele țări, majoritatea oamenilor tind să fie de acord (conform cercetărilor sociologice) că elevii cu note mici trebuie direcționați către educația profesională. În Grecia, mai puțini oameni decât în alte țări ale UE consideră că VET joacă un rol important în reducerea șomajului.

Cu toate acestea, după criza financiară globală din 2008, perspectivele de angajare ale absolvenților VET au fost considerate mai bune decât cele ale absolvenților de învățământ terțiar. Cipru a înregistrat o creștere notabilă a numărului de înscrieri în IFP, care trebuie văzută în raport cu o demografie mai favorabilă.

Grecia are o populație îmbătrânită, iar numărul tinerilor cu vârsta între 18 și 24 de ani (între 2000 și 2020) a scăzut cu peste 30%; în Cipru a crescut cu 18% în aceeași perioadă (depășit doar de Luxemburg și Norvegia). Pentru a îmbunătăți atractivitatea EFP, Cipru a început să își diversifice oferta. Pe lângă eforturile de îmbunătățire și extindere a programelor de ucenicie, în urma reformei curriculare în 2016/17, au fost introduse perioade de învățare la locul de muncă în școlile secundare tehnice. EFP la nivel postliceal a fost pus la dispoziție începând cu 2012 în școlile tehnice. Cipru este, de asemenea, unul dintre rarele cazuri în care numărul de calificări sau programe VET a crescut în ultimii ani, deoarece au

fost introduse noi domenii de studiu și specializări pentru a-și spori atractivitatea. În acest sens, diversificarea furnizării VET în Cipru poate fi considerată o extindere, în timp ce în multe alte țări a avut loc o consolidare a furnizării.

Cu toate acestea, după criza financiară globală din 2008, perspectivele de angajare ale absolvenților VET au fost considerate mai bune decât cele ale absolvenților de învățământ terțiar. Cipru a înregistrat o creștere notabilă a numărului de înscrieri în IFP, care trebuie văzută în raport cu o demografie mai favorabilă.

Principalul traseu IFP la nivel secundar superior în Grecia este cel al programelor EPAL de 3 ani (Epaggelmatiko Lykeio). Aceste programe implică 25% din învățare la locul de muncă, iar absolvenții pot participa la examenele naționale de admitere în învățământul terțiar. În aceste școli au fost implementate o serie de reforme, cum ar fi programele de învățământ modificate care abordează nevoile de abilități și competențe ale pieței muncii, noi metodologii de predare și noi criterii care asigură calitatea resurselor și a procedurilor. În 2013, prin Legea învățământului secundar, a fost introdus un an final de ucenicie opțional pentru cursanții din școlile EPAL, care a condus la un nivel mai ridicat de calificări (nivelul EQF 5). În 2021 a fost demarat un pilot în șase școli din diferite regiuni ale țării, cu scopul de a le transforma, pe termen mediu, în centre de excelență vocațională (CoVE). Programele EPAL-pilot includ cursuri de educație generală, cursuri de orientare profesională, cursuri de specializare și stagii în al doilea și al treilea an de program. Se așteaptă ca libertatea crescută în procesul de învățământ, noile metode de predare și formarea cadrelor didactice continue de toate specializările din EPAL-uri pilot să contribuie la consolidarea și modernizarea VET în Grecia¹⁸.

Legea privind învățământul secundar din 2013 (Legea 4186/2013 privind restructurarea învățământului secundar și alte reglementări¹⁹) a introdus și posibilitatea de a oferi ucenicie în școlile postliceale de formare profesională (IEK). Acestea sunt programe de 2,5 ani, inclusiv stagii opționale (de exemplu, unul dintre cele cinci semestre). În 2015, componenta la locul de muncă (stagiul sau ucenicie) a devenit o parte obligatorie a programelor IEK.

Italia și Malta

În timp ce Malta se numără printre statele membre ale UE cu o populație în creștere, în 2020 țara a înregistrat cea mai mică creștere înregistrată din 2010. Această încetinire a creșterii populației reflectă impactul pandemiei de COVID-19 asupra schimbărilor demografice din statele membre manifestate în 2020.

După recesiunea din 2009, creșterea reală a PIB din Malta s-a redresat rapid. Spre deosebire de alte țări din Europa de Sud, rata șomajului în rândul tinerilor a scăzut și este în prezent una dintre cele mai scăzute. De asemenea, rata de părăsire timpurie a școlii a

¹⁸ <https://www.cedefop.europa.eu/en/countries/greece>

¹⁹ ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 4186 Αναδιάρθρωση της Δευτεροβάθμιας Δευτεροβάς Δερούσης οίπές διατάξεις https://www.minedu.gov.gr/publications/docs2018/N_4186_2013_fek193.pdf

scăzut constant, cu aproape jumătate din 2008 până în 2020, de la 27% în 2008 la aproximativ 13% în 2020 - deși este încă peste media UE. EFP a devenit o opțiune din ce în ce mai populară pentru cursanții după învățământul obligatoriu, iar creșterea participării la EFP a coincis cu o creștere generală a participării la învățământul post-obligatoriu (NCFHE, 2018). Oferta IVET s-a extins și ea: Colegiul de Arte, Știință și Tehnologie din Malta, MCAST, – cea mai importantă instituție VET din țară – a lansat 17 programe noi atât în 2014/15, cât și în 2016/17, și 24 în 2018/19.

Înscrierile în VET post-secundar în Malta (similar cu cazul Spaniei) joacă un rol destul de important în comparație cu ponderea totală a VET. De exemplu, în anul universitar 2019/20, numărul total de cursanți postliceali a fost de 9 600, puțin mai mult de jumătate dintre aceștia alegând programe VET. Din 2014, uceniciile s-au extins în continuare la noi sectoare, iar participarea a crescut, ajungând la aproape 900 în 2018 (90). În plus, reforma școlii secundare MyJourney (2019/2020) a permis cursanților să urmeze cel puțin o materie profesională sau aplicată la nivelul secundar inferior, alături de lecțiile obligatorii. Această opțiune a fost adoptată de aproximativ 70 % dintre cursanții din școlile de stat în 2019/2020, ceea ce ar putea duce la o utilizare mai mare a VET în următorii ani și poate ajuta Malta să reducă rata de părăsire timpurie a școlii .

Modernizarea VET în Malta este vizibilă și prin introducerea unei diplome de master în cercetare aplicată pentru educația profesională (program de 3 ani la nivelul 7 EQF) în 2019, care este văzută ca „o trecere de la programele educaționale tradiționale la practici inovatoare, care leagă predarea și cercetare-acțiune în contextul învățământului profesional, continuu și superior”. Numărul de programe de masterat VET cu fracțiune de normă oferite de MCAST a crescut în perioada 2016/17 și 2019, ceea ce poate fi legat de popularitatea ridicată a VET post-secundar în țară, dar poate fi și un indiciu. de derive profesionale la niveluri superioare.

Rolul VET în abordarea nevoilor cursanților adulți este larg recunoscut în Malta: „oferta de programe VET cu fracțiune de normă care vizează adulții angajați care au nevoie de perfecționare se extinde, sunt promovate oportunități de învățare pe tot parcursul vieții oferite public și posibilitățile de validare - învățarea formală și informală se extind”. Ministerul Educației și Ocupării Forței de Muncă este principalul furnizor de cursuri de învățare pentru adulți cu frecvență redusă, urmat de furnizorii de stat VET (MCAST, Institutul de Studii Turistice, ITS), precum și de organizații private, inclusiv ONG-uri. În mod similar, în cazul altor state membre, pandemia a încetinit progresul participării la învățarea adulților. Tranziția la cursurile online nu a putut compensa scăderea formării tradiționale: pentru prima dată din 2010, participarea la învățarea adulților a scăzut la 11% în 2020 (UE-27, 9%).

Italia²⁰ s-a confruntat cu evoluții economice și demografice similare cu cele mai multe țări din Europa de Sud: în ciuda prezenței unei populații mai tinere, născute în străinătate, cu rate de fertilitate mai mari decât media, îmbătrânirea populației naționale a continuat să crească. Italia s-a clasat pe locul al treilea dintre țările UE cu cea mai mare rată a șomajului

²⁰ <https://www.cedefop.europa.eu/en/countries/italy>
https://www.cedefop.europa.eu/files/italy_future_of_vet_vol.2.pdf

în rândul tinerilor în 2021 și a fost al patrulea în 2014, când rata șomajului în rândul persoanelor cu vârste între 15 și 29 de ani a atins vârful deceniului (mai mult de 30%) ca urmare a crizei datoriei suverane. Îmbunătățirea lentă a economiei italiene până în 2019 a stimulat creșterea progresivă a ocupării forței de muncă în rândul tinerilor și o scădere complementară a șomajului. O revenire semnificativă a avut loc în 2021, după recesiunea din 2020 din cauza pandemiei COVID-19: rata șomajului în rândul tinerilor (15 - 29 de ani) a ajuns la 22%, iar rata de ocupare 31%; o pondere mai mare a NEET (23% în 2021 față de 22% în 2019) a fost efectul de durată al pandemiei.

În ceea ce privește EFP, Italia diferă în mod clar de celelalte țări din sudul Europei: participarea generală la IFP la nivel secundar superior a depășit participarea la învățământul general. De asemenea, țara are scoruri ridicate în comparație cu media UE pentru participarea la IFP; în 2020, ponderea cursanților IFP a fost de peste 50%, în timp ce media UE a fost ușor sub.

Există diferențe puternice între oferta națională și regională de IFP în Italia, reflectate în schimbările înregistrate de-a lungul anilor în numărul de înscrieri la IFP. De exemplu, deși ponderea totală a cursanților IFP a rămas mai mare decât cea din învățământul secundar superior general, ponderea studenților din învățământul general a crescut cu aproximativ 20% în perioada 1995/96 până în 2020/21, atingând un total de 1,3 milioane de înscrieri. În 2021/20. Pentru aceeași perioadă, numărul total de cursanți VET din programele tehnice și profesionale de stat de 5 ani (care constituie principalele piste de VET) a scăzut cu 35% și, respectiv, cu 7% față de 1995/96. În schimb, oferta regională de IFP (leFP -Istruzione e Formazione Professionale) a câștigat, crescând în importanță în sistemul de învățământ formal, adică numărul de înscrieri a crescut cu aproape jumătate față de 1995/96. Evoluțiile pozitive observate pot fi legate de mai multe reforme începând cu 1997, care vizează includerea formală a IFP regional în sistemul național de educație și formare secundar superior; creșterea duratei programului secundar superior la 3 sau 4 ani (anterior era de 2); creșterea progresivă a orelor dedicate experiențelor la locul de muncă, împreună cu o reducere corespunzătoare a orelor legate de conținutul teoretic profesional și pregătirea practică în ateliere; creșterea timpului de învățare acordat competențelor generale și transversale; acreditarea furnizorilor regionali de IFP; și dezvoltarea IFP la niveluri superioare”.

Uceniciile în Italia sunt disponibile la toate nivelurile și programele, atât naționale, cât și regionale; în 2020 s-a pus accent pe simplificarea implementării uceniciei care fac parte din învățământul obligatoriu. Au fost organizate mai multe întâlniri ale Comitetului Tehnic Național și a fost înființat un grup de lucru ad-hoc care reunește toate părțile interesate.

Adulții din Italia au, în general, oportunități limitate de a obține o calificare VET. Educația adulților este oferită în principal de centrele provinciale pentru educația adulților (CPIA), care sunt găzduite în școlile secundare de stat și oferă cursuri serale de formare a competențelor de bază, de ex. despre competențe și limbi digitale. Rolul școlilor secundare în FPC este aproape inexistent în afară de școlile secundare superioare tehnice (Istituti Tecnici). Aceștia din urmă suferă de o imagine destul de negativă, deoarece sunt percepuți ca școli pentru elevii cu risc de abandon, ceea ce explică numărul redus de absolvenți.

Germania și Austria

Analizând evoluțiile recente care au o influență semnificativă asupra VET, cum ar fi demografia, ocuparea forței de muncă și dinamica șomajului, se poate spune că situațiile din Germania și Austria sunt foarte asemănătoare. În ambele țări, dimensiunea populației a crescut, în principal datorită migrației nete pozitive, creșterea fiind așteptată să continue și în anii următori. Ca și în alte țări UE, populația îmbătrânește relativ repede. În perioada 2010-2021, șomajul în rândul tinerilor (15-29 de ani) în ambele state membre a fost sub 10% și sub media UE.

În general, șomajul scăzut în rândul tinerilor din **Austria** este atribuit gamei largi de programe VET oferite la nivelul secundar superior și mixului specific al sistemului VET dual și școlar. În Germania, sistemul dual (ucenicie), ca pilon principal al VET, permite, de asemenea, tranziții fără probleme de la educație la locul de muncă. Ratele scăzute ale șomajului în rândul tinerilor se corelează cu rate relativ ridicate de ocupare a forței de muncă în rândul absolvenților VET cu vârsta de 20 până la 34 de ani cu calificări profesionale de nivel mediu. În ambele țări, rata de angajare a fost peste 80% în ultimii ani. Pandemia COVID-19 a avut un impact negativ asupra șomajului în rândul tinerilor, deși au fost deja observate semnale pozitive.

Dincolo de factorii demografici și economici comuni, din punct de vedere istoric, Germania și Austria (și, de asemenea, Elveția) au avut evoluții similare în ceea ce privește VET: sistemele de ucenicie au fost pe deplin încorporate în sistemele lor de învățământ până la sfârșitul anilor '60; în anii '80, ucenicii aveau niveluri foarte ridicate de înscriere în comparație cu învățământul general și EFP în școală; iar numărul și conținutul profilurilor ocupaționale și caracteristicile de guvernare VET, cum ar fi implicarea partenerilor sociali, prezintă multe asemănări. Cu toate acestea, în ciuda acestor evoluții istorice comune și a provocărilor curente comune, cum ar fi globalizarea, europenizarea sau tendința către învățământul superior, atât sistemele generale de VET ale țărilor de limbă germană, cât și sistemele lor duale par să se fi îndepărtat din anii '80.

Între 2010 și 2020, aproximativ două treimi din toți cursanții din învățământul secundar superior din Austria au fost înscriși în programe profesionale, observându-se o tendință puternică către EFP în școală; Încă din anul 2000, erau aproape la fel de mulți cursanți înscriși în VET în școală ca și în ucenicii și, din 2010, VET în școli din Austria a început să depășească EFP dual în ceea ce privește numărul de cursanți. Atractivitatea tot mai mare a EFP în școală poate fi explicată parțial prin oportunități mai bune de progres în învățământul superior (de exemplu, prin obținerea unei calificări duble în programele VET de 5 ani). În același timp, există provocări legate de asigurarea locurilor de muncă în companie pentru ucenici din cauza schimbărilor structurale din economie, cum ar fi declinul producției și, potențial, de asemenea, o dorință redusă a companiilor de a se forma.

Începând cu anii '90, absolvenții de ucenicie din Austria au primit diferite rute de progres către învățământul superior, dar, în ciuda acestui fapt, rata lor generală de progres este încă relativ scăzută. De exemplu, în anul școlar 2020/21, proporția de nou-veniți la formarea de ucenicie cu o calificare de admitere la universitate (Lehre mit Matura) a

reprezentat aproximativ 6% din toți ucenicii. Criza COVID-19 a avut un impact și asupra sectorului austriac de formare a uceniciei, cu o scădere considerabilă a numărului de ucenici în primul an de ucenicie. Formarea inter-comanie (Überbetriebliche Berufsausbildung²¹) vizează tinerii care nu găsesc un loc de ucenicie în cadrul companiei sau nu au fost acceptați de o școală VET. Formarea este finanțată public prin serviciul public de ocupare a forței de muncă, iar partea din școală este oferită în școlile profesionale obișnuite. Componentele de formare practică sunt furnizate de furnizorul de formare acreditat (cunoscut și sub denumirea de companie de formare (Lehrbetrieb).

În Austria, educația formală a adulților este oferită de școli și de universități: există școli pentru oameni care lucrează, școli secundare academice de seară (Abendgymnasien) și oferte postuniversitare ale universităților. Furnizorii de IVET joacă un rol semnificativ în furnizarea de ucenicii pentru adulți. Educația profesională non-formală este asigurată în principal de două rețele majore de organizații, una aparținând Camerei de Comerț (Wirtschaftskammer), una aparținând Camerei Muncii (Arbeitskammer).

În **Germania**, în perioada dintre 1995 și 2020, a existat o scădere constantă a numărului de înscrieri în IFP, de la mai mult de două treimi la jumătate din totalul înscrierilor.

Această deviere academică la nivelul secundar superior a fost exacerbată de absolvenții de IFP care progresează în învățământul superior, ceea ce redefinesc efectiv funcția IFP: în loc să fie exclusiv o cale de calificare în sine, IVET este transformată într-o oportunitate de învățare cu scopuri multiple, care continuă să echipeze tinerii cu cunoștințe, abilități și competențe pentru o anumită ocupație, dar poate servi și ca mijloc de pregătire a acestora pentru studii academice. Această deschidere a IFP a fost însoțită de o diversificare a ofertelor VET, de exemplu prin instituirea de programe de VET de 2 ani cu opțiunea de a adăuga încă 1,5 ani de formare. Introducerea calificărilor parțiale precum și disponibilitatea tot mai mare a cursurilor de studii duale la nivel superior (nivelele 6 și 7 EQF) ajută, deși acestea din urmă joacă încă un rol marginal în sistemul de învățământ superior. În plus, IFP a fost considerat din ce în ce mai mult o opțiune alternativă la învățământul terțiar de către absolvenții de liceu. Majoritatea ucenicilor dețin fie certificatul de absolvire a școlii secundare intermediare (mittlerer Schulabschluss), fie certificatul de absolvire a școlii secundare inferioare (Hauptschulabschluss), dar ponderea ucenicilor cu o calificare de admitere în învățământul superior a crescut: în 2019, aproape unul din trei ucenicii (29%) a fost absolvent de liceu. Acest lucru contribuie la o structură de vârstă mai diversă a cursanților VET germani în comparație cu Austria, unde mai mult de 60% dintre cursanții VET au mai puțin de 19 ani. În unele domenii ocupaționale germane, sunt acceptați aproape doar adulții care au absolvit studiile secundare generale academice în adolescență. Ca urmare, puțin mai mult de 40% dintre toți ucenicii au peste 20 de ani.

²¹ Formarea inter-comanii este o extensie a formării duale, care oferă cursanților din companiile mici, în special, oportunitatea de a fi instruiți în toate domeniile, la fel ca stagiarii din companii mai mari. Multe companii constată că nu au posibilitatea de a-și forma cursanții în toate domeniile în timpul formării. Acesta este motivul pentru care există formarea inter-comanii. Le permite cursanților să învețe cunoștințele lipsă în alte moduri, participând la diferite ateliere și cursuri de formare.

<https://www.azubiyo.de/azubi-wissen/ueberbetriebliche-ausbildung/>

În ambele țări, numărul ocupațiilor cu stagiul uceniciei a scăzut ușor, dar nu a existat o revizuire completă a sistemului sau o restructurare deliberată a ocupațiilor de ucenicie. Același lucru s-ar putea spune și în ceea ce privește cursurile VET în cadrul școlilor din Austria. Volumul de muncă în ceea ce privește orele de predare în cadrul categoriilor largi de curriculum s-a modificat doar marginal pentru colegiile superioare VET în 20 de ani, iar diferențele dintre domeniile profesionale nu arată o imagine uniformă. De exemplu, ponderea disciplinelor de învățământ general în colegiile superioare VET pentru inginerie mecanică a crescut cu patru puncte procentuale între 1994 (37%) și 2014 (41%), în timp ce a scăzut cu trei puncte procentuale în colegiile superioare VET pentru administrarea afacerilor în aceeași perioadă (de la 53% la 50%).

Datorită introducerii stagiilor de muncă obligatorii în școlile de administrare a afacerilor (cu curriculumul din 2014) ponderea învățării la locul de muncă a crescut de la zero la 4%, în timp ce a rămas în jur de 4% pentru inginerie mecanică. Pentru formarea de ucenicie în Austria, astfel de comparații în timp nu sunt disponibile. Cu toate acestea, doar pentru a ilustra diferența față de colegiile superioare VET, ponderea orelor dedicate disciplinelor generale (predare în școlile VET) pentru formarea de ucenicie este de aproximativ 5%, în timp ce ponderea învățării la locul de muncă este de aproximativ 75-80%.

Așa-numita abordare a domeniului de învățare (Lernfeld), conform căreia programele pentru elementul școlar al EFP dual au fost structurate în Germania²² din 1996, face dificilă comparațiile între conținutul general și vocațional sau practic și teoretic. Domeniile de învățare sunt derivate din domeniile profesionale de activitate, ceea ce ar trebui să elimine separarea tradițională a disciplinelor.

În acest context, este dificil de spus dacă schimbările curriculare în VET în Austria și Germania promovează deriva academică sau profesională. Având în vedere că domeniile de învățare pun accentul pe conceptul de cunoaștere a procesului de muncă, introducerea lor poate fi interpretată ca o reafirmare a caracterului distinctiv al VET.

Există un set de calificări reglementate cunoscute sub denumirea de programe de perfecționare CVET (Aufstiegsfortbildungen) în Germania. Acestea sunt calificări profesionale avansate la nivelurile EQF 5 până la 7 care pot fi dobândite pe baza unei calificări profesionale specifice și a experienței profesionale relevante. În timp ce admiterea la calificările de nivel 7 necesită calificări de nivel 6, calificările de nivel 6 nu necesită calificări de nivel 5, care pot fi dobândite direct după IFP în sistemul dual și este necesară în cea mai mare parte experiență de muncă (calificări de maestru, tehnician sau specialist). De exemplu, absolvenții sistemului de ucenicie se bazează pe aceste tipuri de CVET formale pentru avansarea în carieră. Participarea la programele de modernizare a FPC a fost în scădere, ceea ce reduce atractivitatea „sistemului dual” (inițial) ca o scară de încredere pentru sprijinirea carierei. Reformele recente care vizează creșterea participării includ furnizarea de mai multe finanțări publice partajate pentru costurile individuale de îmbunătățire CVET. În plus, ca parte a unei modificări a Legii privind formarea profesională

²² https://www.gesetze-im-internet.de/bbig_2005/index.html

(Berufsbildungsgesetz) în 2020, au fost introduse noi denumiri pentru calificări: specialist profesional certificat (nivel 5 EQF), profesionist de licență (nivel 6 EQF) sau profesionist de master (nivel 7 EQF). Actualizarea FPC (Aufstiegsfortbildung) a fost redenumită ca parte a VET superior (höherqualifizierende Berufsbildung), făcând echivalența VET și învățământul superior mai vizibilă și FFP mai atractivă atât pentru tineri, cât și pentru adulți (inclusiv migranți și refugiați).

Benelux și Franța

Țările Benelux - Belgia, Țările de Jos și Luxemburg – au toate cote relativ mari de înscriere în VET la nivel secundar superior, între 56% și 68%. În timp ce sistemele VET din Belgia și Luxemburg sunt preponderent în școală, sistemul olandez de VET are mai mult un amestec între cursurile de la școală și cele de la locul de muncă. Franța poate fi considerată mai degrabă un tip de țară de învățământ general, cu o pondere semnificativ mai mică de înscriere la VET de aproximativ 40%.

În același timp, ponderea studenților IFP a arătat o tendință de scădere în ultimii ani pentru toate țările grupului, cu excepția Luxemburgului.

Din punct de vedere demografic, țările Benelux au înregistrat o creștere a populației cu vârste cuprinse între 18 și 24 de ani între 2000 și 2020; evoluția a fost cea mai pronunțată pentru Luxemburg, care a cunoscut o rată de creștere de 51%. În ceea ce privește ratele de creștere proiectate pentru perioada până în 2030, se așteaptă ca Belgia și Luxemburg să înregistreze rate mici, dar să înregistreze în continuare creștere (la fel ca și Franța). În schimb, se așteaptă ca Țările de Jos să înregistreze o scădere cu 6% a populației cu vârsta cuprinsă între 18 și 24 de ani.

În ciuda unei creșteri a numărului celor cu vârste cuprinse între 18 și 24 de ani în ultimele două decenii (și o nouă creștere proiectată pentru perioada 2020-2030), ponderea înscrierilor în învățământul profesional la nivel secundar superior în Belgia a scăzut, ceea ce sugerează o poziție relativ slabă pentru VET. Cu toate acestea, diferențele mari între regiuni și comunitățile lingvistice – cu trei sisteme diferite de EFP - fac dificilă tragerea de concluzii generale cu privire la dezvoltarea generală a EFP.

Sistemul belgian este caracterizat de multilingvism (o caracteristică împărtășită cu Luxemburg) și o pluralitate de actori în sistemul VET, luând în considerare cele trei regiuni (Flandra, Bruxelles și Valonia) și cele trei comunități (flamandă, franceză și germană), care se suprapun dar nu coincid.

În ultimii ani, a existat o extindere a uceniciei, uneori menită ca o măsură directă de atenuare a ratelor ridicate ale șomajului în rândul tinerilor, care rămân o problemă în țară. Schemele de ucenicie au fost adaptate sau reformate. În ansamblu, totuși, ponderea cursanților la locul de muncă în IFP din ciclul secundar superior rămâne modestă, la 6%.

Comunitatea de limbă germană a cunoscut o extindere a programelor de ucenicie, care au o tradiție îndelungată, la niveluri superioare de educație. Între timp, în Belgia francofonă, formarea de ucenicie la nivel secundar superior era asigurată prin două scheme

distincte: unul guvernat de Comunitatea francofonă, iar celălalt de Regiunea Valonia și Comisia Comunității Franceze pentru Bruxelles. În 2015, reforma a fost inițiată în vederea armonizării regulilor care guvernează cele două subscheme. Din 2016, programe duale au fost oferite și la nivel de licență și master.

În 2019, în comunitatea flamandă a fost introdusă o nouă cale de ucenicie numită „învățarea duală”, care va înlocui în cele din urmă schema de ucenicie existentă. Participarea la învățarea pe tot parcursul vieții rămâne relativ scăzută în țară. Acest lucru se aplică în special regiunii Valonia (6,6% în 2019).

Țările de Jos²³ se caracterizează printr-un procent ridicat (deși ușor în scădere) de studenți IFP împreună cu o pondere de nivel mediu de studenți la locul de muncă, clasificându-l ca un sistem mixt (precum Austria). Acest lucru este completat de un nivel general ridicat de participare al adulților la învățarea pe tot parcursul vieții. Țara poate fi descrisă ca un exemplu de relativă stabilitate politică. În timp ce perioada dintre 2000 și 2020 a cunoscut unele reforme importante, direcția definită la începutul și mijlocul anilor '90, în special Legea privind educația profesională (Wet educatie en beroepsonderwijs, WEB), este încă în mare măsură evidentă astăzi.

Stimulate de introducerea Legii învățământului profesional în 1996 și de acțiunile de politică aferente, sute de centre de formare profesională au fost fuzionate pentru a forma actualele centre regionale de formare (Regionale Opleidings Centra, ROC), completate de introducerea unei structuri naționale coerente de calificare pentru toate cursurile de învățământ profesional și consolidarea cursurilor VET în școală și la locul de muncă. În același timp, furnizorii de VET au fost dotați cu un nivel semnificativ de autonomie pentru a-și organiza programele VET. Prin această reformă, EFP a fost integrat într-un singur sistem, oferind EFP pentru tineri și adulți. Din perspectiva formării în ucenicie, reforma a reprezentat o îndepărtare de piața muncii, cu un accent mai mare pe educația generală și competențele transversale. Din perspectiva EFP în școală, aceasta a condus la o orientare sporită pe piața muncii (de exemplu, prin creșterea formării la locul de muncă). Separarea strictă și clară între învățământul general și IFP la nivel secundar superior prevalează, astfel că cele două decenii de la introducerea Legii EFP pot fi descrise ca fiind mai mult un proces liniar, cu sistemul și instituțiile sale crescând în maturitate și învățând din eșecuri.

Numărul de calificări VET a scăzut de-a lungul timpului, rezultatul unui proces din 2010 până în 2015 de raționalizare a ofertei și de a aduce calificări similare, oferind cursanților VET o bază mai largă. O flexibilitate sporită a fost obținută prin oferirea de module opționale (keuzedelen) și, mai recent introduse, prin așa-numitele calificări crossover (cross-over kwalificaties). Instituțiile VET pot dezvolta și furniza calificări transversale ca parte a unui program pilot care se desfășoară între 2017 și 2025, combinând calificări existente din două sau mai multe sectoare diferite. În prezent, există 151 de calificări cross-over.

Ca urmare a acestei flexibilități, este dificil de stabilit măsura în care echilibrul dintre educația profesională și cea mai generală s-a schimbat de-a lungul timpului. Modulele

²³ <https://www.cedefop.europa.eu/en/countries/netherlands>

opționale arată un accent clar pe competențele transversale, cum ar fi gândirea inovatoare, limbile străine și antreprenoriatul, deși nu sunt incluse în mod oficial în dosarele naționale de calificare (kwalificatiedossier). În 2021, au fost disponibile peste 1000 de module opționale.

Cu o populație de numai 645 000 (din care 52.87% luxemburgezi și de 47,13% străini), **Luxemburg** dispune de un sistem VET foarte diferențiat și complex, cu o pondere mare de înscriere în VET la nivelul secundar superior (62%). Sistemul de formare a competențelor combină elemente de la cei mai mari doi vecini ai săi, Franța și Germania, iar țara compensează situația ei, de stat foarte mic, printr-o colaborare transfrontalieră extinsă cu regiunile învecinate din Belgia, Germania și Franța, inclusiv furnizarea de formare transfrontalieră. Multilingvismul este unul dintre punctele forte ale țării și, în același timp, o provocare pentru educație și formare. Performanța elevilor la școală este influențată semnificativ de capacitatea lor de a face față sistemului trilingv. Drept urmare, repetarea claselor este utilizată pe scară largă și este deosebit de frecventă în învățământul secundar profesional.

În 2008, a fost inițiată o reformă semnificativă a sistemului de educație și formare profesională. Caracteristicile cheie au fost concentrarea sporită asupra competențelor și proceselor de lucru (în loc de subiecte și discipline), precum și asupra furnizării unei structuri mai modulare pentru formare și o combinație mai sistematică a fazelor de învățare la locul de muncă și la școală. Părți ale reformei au fost revizuite de mai multe ori de atunci, deoarece nu a ajutat la atenuarea unora dintre provocările cheie, de ex. pentru a reduce ratele abandonului școlar și procentul ridicat de repetare. Cea mai recentă modificare a avut loc în 2019.

În ultimul deceniu, înscrierea în programele tehnice (în școală, care oferă acces la învățământul superior, EQF 4) a crescut, în timp ce înscrierea la programele profesionale la un nivel inferior (DAP și CCP, EQF 3 și 2) a scăzut.

Mai multe inițiative de dată recentă au fost destinate să faciliteze tranziția între căi. De exemplu, în 2020, a fost introdusă formarea Diplom+. Aceasta vizează absolvenții din învățământul secundar și le oferă oportunitatea de a urma un program modular pe parcursul a două semestre care îi va ajuta să se pregătească pentru angajare sau studii superioare, concentrându-se pe dezvoltarea abilităților și competențelor lor transversale. În 2019, au fost prezentate planuri pentru lansarea unui nou program hibrid (duble diplome). Acesta ar combina o diplomă de aptitudini profesionale (diplôme d'aptitude professionnelle, DAP, EQF 3) cu o diplomă tehnică secundară superioară (diplôme de fin d'études secondaires générales, DFESG, EQF 4) în același domeniu profesional.

O școală națională pentru adulți (Ecole Nationale pour adultes, ENAD²⁴) a fost înființată în 2011 pentru a sprijini tinerii adulți și cei care au abandonat școala pentru a obține o calificare la nivel secundar. Participarea adulților în general la învățarea pe tot parcursul vieții este peste media UE.

²⁴ <https://www.enad.lu/en/homepage/>

Programele profesionale de nivel secundar superior în **Franța** duc la un certificat de competențe profesionale (nivelul EQF 3, Certificate d'aptitude professionnelle, CAP) sau la un bacalaureat profesional (nivelul 4 EQF) și pot fi finalizate fie printr-o școală, fie printr-un parcurs de ucenicie. Cu acesta din urmă, pregătirea se desfășoară într-un centru de formare a uceniei (Centre de formation des apprentis, CFA).

Concurența dintre căile școlare și cele de ucenicie este destul de puternică. În timp ce ucenia s-a extins în ultimii ani, sistemul VET din școli a fost din ce în ce mai supus unei presiuni, parțial din cauza ratelor scăzute de inserție pe piața muncii în mai multe domenii²⁵.

În 2018, a fost lansată reforma sistemului VET, care a condus la schimbări în guvernanta și mecanismele de finanțare și în furnizarea de ucenicie, în vederea îmbunătățirii atractivității și receptivității acestuia la piața muncii²⁶.

Creșterea puternică a contractelor de ucenicie înregistrată atât în 2021, cât și în 2020 este legată de măsurile introduse prin reformă, în special de oportunități sporite pentru companii de a oferi ucenicie, proceduri administrative simplificate și instalarea unui organism de coordonare (France Compétences). Principala noutate a sistemului de ucenicie este liberalizarea pieței de furnizare a educației de ucenicie: un angajator își poate crea mai ușor propriul centru de formare a uceniei.

Reforma din 2018 a inclus și o revizuire a curriculei pentru certificatul de competențe profesionale (certificat d'aptitude professionnelle, CAP, EQF nivel 3) și bacalaureatul profesional, pentru a le lega mai strâns de specialitățile profesionale. De asemenea, a introdus clase de intervenție comune care integrează oferta de învățământ profesional și general în care, de exemplu, o clasă de gătit poate fi susținută împreună cu un profesor de matematică. În general, reforma a dus la programe mai scurte, care s-au desfășurat în întregime în detrimentul orelor de învățământ general. În același timp, orele de vocație pot fi ușor crescute sau ușor reduse, în funcție de opțiunile alese. Amploarea învățării la locul de muncă, între timp, a rămas relativ stabilă de-a lungul anilor în termeni cantitativi, în ciuda mai multor reforme VET (de exemplu, în 2009 și 2018). Având în vedere programele generale mai scurte, s-ar putea argumenta că importanța relativă a învățării la locul de muncă a crescut în timp.

Reforma din 2018 a introdus și o durată mai flexibilă a certificatului de competențe profesionale. Acum poate fi obținut în decurs de 1, 2 sau 3 ani, oferind flexibilitate de adaptare la profilurile și nevoile individuale ale cursanților.

Învățarea pe tot parcursul vieții a fost un obiectiv politic major în Franța în ultimele două decenii. Participarea este peste media UE (deși sub ponderea țărilor nordice). Mai multe reforme din ultimele două decenii au vizat acordarea diferitelor drepturi individuale adulților activi care caută un loc de muncă sau recalificare, inclusiv un cont individual de învățare (compte personnel de formation, CPF). În 2002, o lege a instituit un drept individual la recunoașterea experienței profesionale (validation des acquis de l'expérience, VAE²⁷) în

²⁵ <https://www.centre-inffo.fr/site-centre-inffo/actualites-centre-inffo/le-quotidien-de-la-formation-actualite-formation-professionnelle-apprentissage/articles-2022/quelle-reforme-pour-la-formation-en-2023>

²⁶ <https://travail-emploi.gouv.fr/archives/archives-courantes/reformeformationprofessionnelle/>

²⁷ <https://www.education.gouv.fr/la-validation-des-acquis-de-l-experience-vae-3077>

obținerea unei calificări. Acest lucru permite unei persoane să obțină parțial sau integral o calificare bazată pe experiența profesională²⁸.

Abordarea învățării pe tot parcursul vieții a fost consolidată în continuare prin introducerea blocurilor de competențe. Fiecare bloc sau unitate de competențe care face parte dintr-o diplomă profesională este evaluată separat. Abordarea a fost introdusă în 2014 și a devenit obligatorie din ianuarie 2019 pentru toate calificările incluse în Registrul național francez al calificărilor profesionale (Répertoire national des certifications professionnelles, RNCP²⁹).

Marea Britanie și Irlanda

Regatul Unit și Irlanda sunt adesea folosite ca exemple pentru a ilustra prototipul unei economii libérale de piață. Spre deosebire de economiile de piață coordonate, în economiile libérale de piață lucrătorii și angajatorii sunt mai puțin organizați în sensul coordonării, iar negocierile salariale au loc la nivel de companie și nu la nivel de industrie, ratele de sindicalizare fiind scăzute, iar piața muncii mai flexibilă (mai puțin reglementată), așa cum este ilustrat de un număr de indicatori, inclusiv protecția slabă a forței de muncă.

În ambele țări, sectoarele VET se caracterizează prin diversitatea lor mare și gama largă de opțiuni disponibile pentru cursanți.

Din punct de vedere demografic, Regatul Unit a cunoscut o creștere semnificativă de 15% la cei cu vârste cuprinse între 18 și 24 de ani între 2000 și 2020, în timp ce Irlanda a înregistrat o scădere de 2% în același grup. Proiecțiile pentru perioada până în 2030 sugerează rate de creștere pozitive atât pentru Irlanda (+ 18%), cât și pentru Regatul Unit (+ 6%), astfel încât populația din care furnizorii VET își vor atrage potențialii cursanți este probabil să crească în cursul acestui deceniu.

În ceea ce privește formarea și educația profesională, economia liberală de piață se bazează în principal pe formarea în cadrul companiei pentru a oferi lucrătorilor abilitățile de care au nevoie. Formarea inițială este în cea mai mare parte slab legată de ocupații specifice, mai degrabă decât axată pe dezvoltarea competențelor profesionale specifice, așa cum este cazul în economiile de piață coordonate. O altă trăsătură distinctivă importantă este gama largă de opțiuni disponibile pentru tinerii din LME. La nivelul secundar superior în Marea Britanie, persoanele pot alege dintr-o gamă de cursuri generale și VET. Cu toate acestea, statutul VET este scăzut. Intrarea la universitate este un obiectiv preferat și acest lucru afectează alegerea materiei, astfel încât disciplinele generale „tradiționale” au un statut mai înalt decât programele VET secundare superioare. Este probabil ca acest lucru să fi fost agravat de politica guvernamentală care, în ultimele două decenii, a crescut substanțial proporția de absolvenți ai școlii care merg la universitate. Persoanele fizice pot experimenta o tranziție mai puțin ușoară către angajare decât în țările CME, unde există o relație mai strânsă între VET și ocupații.

²⁸ <https://www.c2rp.fr/historique-des-reformes-de-la-formation-professionnelle>

²⁹ <https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/R40438>

În Marea Britanie, colegiile de educație continuă reprezintă cel mai mare grup de furnizori de VET și, de asemenea, în Irlanda, cea mai mare parte a VET face parte din educația ulterioară. În consecință, în ambele țări EFP este înțeles diferit față de majoritatea celorlalte țări europene ca „educație și formare continuă”. Educația și formarea profesională în Marea Britanie „a fost în mod tradițional înțeleasă ca formare profesională care are loc odată ce un tânăr intră pe piața muncii. Cu alte cuvinte, are loc după încheierea școlii obligatorii la vârsta de 16 ani.

În Irlanda, educația și formarea profesională se desfășoară în principal după studiile de nivel al doilea și în principal în sectorul educației continue și continue. VET are loc și în unele medii de învățământ terțiar. Prin urmare, VET în Irlanda este denumit în general FET (educație și formare continuă). Acestea includ cursuri PLC (certificat după absolvire, program vocațional cu certificat de absolvire, certificat de absolvire aplicat) premii și calificări, educație pentru a doua șansă, învățământ pentru adulți, educație comunitară și formare profesională, care include ucenicie, formare la locul de muncă, CPD (dezvoltare profesională continuă), stagii de practică, alte programe de formare și scheme de activare a muncii. Diversitatea furnizării VET în Irlanda face dificilă afișarea unei identități clare. Termenul FET (educație și formare continuă) este folosit ca și concepție generală despre VET raportat la societate în ansamblu (88). Riscurile care însoțesc această diversitate au fost, de asemenea, evidențiate într-un studiu cuprinzător al părților interesate privind FET, realizat cu câțiva ani în urmă, în care părțile interesate intervievate au subliniat necesitatea de a aborda fragmentarea și diversitatea existente în cadrul furnizării FET. „În special, mulți au fost de acord că dezvoltarea organică a sistemului a dus la prea mulți furnizori și o posibilă duplicare a furnizării în unele domenii. Prin urmare, prevederile nu aveau un accent național. De asemenea, părțile interesate au fost de acord că, calitatea furnizării a fost inconsecventă, unele centre și-au dezvoltat o reputație puternică pe baza inițiativelor locale, în timp ce altele au fost considerate mai slabe.”

În Marea Britanie - Anglia, oferta de ucenicie variază de la formarea de bază la nivel secundar până la educație avansată și formare la nivel de învățământ superior. Uceniciile au fost reformate prin mai multe dezvoltări politice în ultimul deceniu. În 2015, au fost lansate ucenicii universitare în cadrul programului de reformă a uceniei; acestea oferă ucenicilor posibilitatea de a obține o diplomă completă de licență sau de master. Ca parte a reformei, cadrele de ucenicie au fost înlocuite din ce în ce mai mult cu standarde de ucenicie începând cu 2017. Standardele sunt concepute de angajatori, sunt mai puțin specifice în ceea ce privește ceea ce trebuie învățat, nu trebuie să includă o calificare și necesită o evaluare finală pentru a determina dacă ucenicul a atins nivelul necesar de competență. Aceasta prezintă o schimbare semnificativă în metodele de evaluare, dat fiind că, în cadrul programelor de ucenicie anterioare, ucenicii au fost evaluați la diferite etape ale formării lor, fără o evaluare globală la sfârșit. După ani de creștere, numărul începuturilor de ucenicie a scăzut semnificativ după introducerea unei taxe de ucenicie pentru angajatori în 2017.

Alături de ucenicie, de-a lungul anilor, au existat diverse încercări de a stabili o cale clară de educație profesională bazată pe școală prin învățământul secundar superior, pentru a aborda o situație în care există numeroase calificări „vocaționale” sau mai practice

disponibile pentru studenți. Cea mai recentă încercare de a oferi o cale predominant bazată pe școală prin învățământul secundar superior a fost lansată în planul de competențe post-16 al guvernului. Acest lucru a condus la introducerea primelor niveluri T în 2020, ca încă o încercare de a stabili un traseu profesional la nivel secundar superior care să aibă echivalent de stimă cu învățământul general (sau, mai precis, cu nivelurile A). Pe lângă un element general substanțial, acestea includ și un plasament industrial (minimum 315 ore sau aproximativ 45 de zile).

Marea Britanie-Anglia este unul dintre puținele exemple din țările studiate în care numărul de calificări sau programe VET a crescut în ultimii ani. Organizațiile responsabile cu eliberarea calificărilor au fost independente de guvern și o componentă importantă a politicii a fost încurajarea concurenței între organisme de acordare, cu scopul de a crește calitatea; acest lucru a dus la multe calificări, inclusiv cele profesionale. În ciuda reformelor periodice care au încercat să le reducă, numărul rămâne mare.

În Irlanda, a existat o scădere notabilă de aproape 25 de puncte procentuale a numărului de premii majore emise între 2011 și 2019: reconfigurarea semnificativă a sistemului poate fi sau nu un factor de influență asupra acestor date. Strategia FET 2020-24 prevede că numărul de programe FET va fi redus substanțial pe durata de viață a strategiei.

Nicio țară nu are o distincție mare între IVET și CVET. Participarea la FPC a fost în declin constant în Regatul Unit de la începutul anilor 2000. Deși o scădere a numărului de cursanți poate explica o parte din acest lucru, ea reflectă și reduceri ale cheltuielilor publice în urma crizei financiare. Un raport din 2018 a constatat că una dintre cele mai mari provocări cu care se confruntă sectorul educației profesionale din Regatul Unit este necesitatea de a spori accentul pe învățarea adulților, deoarece politicile guvernamentale au fost în mod frecvent vizate de IVET la intervalul de vârstă 16-19 ani. Irlanda se caracterizează printr-un sistem VET centrat în mod distinct pe adulți. Furnizorii de IFP își asumă un rol cuprinzător în sensul că sunt implicați în diferite tipuri de învățare a adulților, de la cursuri profesionale la programe de competențe de bază și programe formale de VET.

Europa de Nord

Țările nordice – Danemarca, Finlanda, Islanda, Norvegia și Suedia – au fost de multă vreme considerate diferite de restul Europei, indiferent de clasificarea standardelor bunăstării (welfare), a relațiilor industriale și a regimurilor de pe piața muncii sau a sistemelor politice aplicate. În ciuda multor valori comune și asemănărilor în ceea ce privește indicatorii educației, cum ar fi creșterea populației din cauza ratelor ridicate de fertilitate și a imigrației, performanțe economice ridicate, investiții publice ridicate în educație, tradiții puternice în educația adulților și niveluri mult mai ridicate de participare la învățarea pe tot parcursul vieții în comparație cu alte țări europene, țările nordice au adoptat abordări diferite în organizarea statului bunăstării. Sistemele lor VET au prezentat, de asemenea, modele diferite de-a lungul anilor.

Indicatorii educației, cum ar fi investițiile foarte mari în educație și un nivel constant mult mai ridicat de participare la învățarea pe tot parcursul vieții, consolidează diferența față de alte țări europene, deși aceștia pot fi, de asemenea, legați de performanța economică ridicată, așa cum, de exemplu, este măsurată prin PIB pe cap de locuitor.

Înființarea și creșterea sistemelor școlare cuprinzătoare în țările nordice (favorizate de partidele social-democrate) a fost descrisă „ca o dezvoltare progresivă, ca parte a procesului către o societate mai egală și ca o condiție importantă pentru dezvoltarea către o mai mare egalitate. pentru copii, indiferent de mediul social”. Amalgamarea învățământului general și profesional la nivelul secundar inferior a devenit o preocupare majoră a acestor țări în anii '70, dar, în ceea ce privește configurarea învățământului secundar superior, acestea au urmat traiectorii diferite.

Danemarca este descrisă ca având un sistem puternic și eficient funcțional, bazat pe ucenicie și învățarea în cadrul companiei; Suedia a fost considerată un exemplu de model de școală etatistă, egalitar-social-democrată, în care VET-ul secundar superior este încorporat într-un sistem școlar cuprinzător organizat.

Spre deosebire de celelalte țări nordice (care au o pistă VET separată în școală sau o pistă care combină VET și învățământul general), Danemarca a menținut un sistem separat de ucenicie care duce la un decalaj general-profesională în învățământul secundar superior. În timp ce asigură un șomaj scăzut în rândul tinerilor și includerea tinerilor fără studii, EFP dual danez a avut tendința de a transfera studenții din sistemul de învățământ și de a-i abate pe tineri de la învățământul superior. Această tendință a fost întărită de rolul cheie pe care partenerii sociali danezi obișnuiau să îl joace în guvernarea VET; aceasta a priorizat angajabilitatea și competențele profesionale specifice față de eligibilitatea pentru învățământul superior, ceea ce a dus la o permeabilitate scăzută între VET dual și învățământul superior. În consecință, mulți tineri au început să considere VET un drum închis care nu dă acces la învățământul superior și astfel numărul de înscrieri și stima pentru VET au scăzut.

Accesul la învățământul superior pentru absolvenții de ucenicie a reprezentat mult timp o preocupare de politică națională, dar abia în ultimii 10 până la 15 ani a devenit o problemă majoră de politică. Programul EUX (Erhvervsuddannelse og gymnasial eksamen, EUX), introdus în 2011, impune ucenicilor să urmeze formare în afara locului de muncă pentru ucenicie și să repete educația orientată spre studiu la nivelul secundar superior. Acest parcurs le permite tinerilor să obțină o dublă calificare care oferă acces la piața muncii și la învățământul superior. Este disponibil pentru 46 din 104 ocupații. În general, programul are o durată mai lungă (5 ani) datorită formării prelungite în afara locului de muncă (pregătire mai mare teoretică și, prin urmare, mai puțin timp în formarea la locul de muncă), care se poate dovedi mai puțin atractivă pentru angajatori. De la introducerea sa, EUX a devenit destul de popular, de ex. în 2019, aproximativ o treime din toți studenții care au ales VET și-au dorit un program EUX pentru a obține o calificare completă VET și pentru a avea acces la învățământul superior. Cercetările recente daneze VET au constatat că studenții din învățământul profesional tehnic cu EUX diferă de cei din învățământul profesional obișnuit corespunzător (Erhvervsuddannelse, EUD) pe mai mulți parametri: tinerii din EUX au în

general note mai mari la daneză și la matematică din școala primară decât elevii. la EUD, ei sunt mai tineri la începutul educației și abandonează mai puțin frecvent decât studenții EUD. Cu toate acestea, „este mai dificil pentru studenții EUD să găsească o ucenicie și, prin urmare, ajung în stagii în școală mai des decât studenții EUD”.

Întrucât menținerea unui sistem de EFP separat a avut un succes limitat și și-a pierdut o mare parte din atractivitate, cea mai recentă modificare a legii privind EFP din Danemarca (lov om erhvervsuddannelser³⁰) din 2019 a promovat legături mai puternice între educația generală și EFP, precum și între VET și învățământul superior. În raport cu primul, cunoștințele generale ale disciplinei au devenit mai proeminente și integrate în predarea competențelor specifice ocupației. În cea de-a doua, reforma a permis tuturor studenților din gimnaziu superior VET să aplice pentru cursuri de examen suplimentare, dând acces la învățământul superior.

Sistemul VET al Danemarcei este centrat pe adulți, cu peste 60% din totalul persoanelor în VET având vârsta de 20 de ani și peste.

Participarea la educația formală a adulților și la educația non-formală este extrem de ridicată: în 2016, persoanele cu vârste cuprinse între 25 și 64 de ani au luat, în medie, aproximativ 86 de ore de activități de învățare. Reformele recente urmăresc să facă sistemul VET mai atractiv, nu numai pentru tineri, ci și pentru adulți; sunt introduse noi căi în IFP, de ex. EUV, educație profesională inițială pentru adulți (Erhvervsuddannelse pentru Voksne, EUV). Programele EUV pentru adulți sunt practic identice cu programele pentru tineri, dar durata programului poate fi scurtată în urma procedurilor de validare și recunoaștere a învățării anterioare.

În schimb, **Suedia** are un sistem VET centrat pe tineri, cu mai mult de 60% dintre cursanți cu vârste sub 20 de ani. Reforma VET din 2011, care a condus la structura actuală a programelor IVET, a mărit distanța dintre IVET și ciclul secundar superior general.

La nivelul programelor VET, reforma a pus accent pe „viața profesională” și capacitatea de angajare a studenților, ceea ce a avut ca rezultat o creștere a conținutului specific ocupației în detrimentul disciplinelor generale. Aceste schimbări au însemnat că programele VET nu au mai făcut absolvenții eligibili pentru învățământul superior. Când eligibilitatea pentru studii universitare a fost eliminată, interesul pentru VET a scăzut dramatic, ceea ce poate fi legat de oportunitățile reduse de progres în învățământul superior, dar și de o scădere generală a interesului pentru VET al adolescenților. De exemplu, în ultimul deceniu, VET a fost descrisă ca „a doua opțiune” de către mass-media și politica suedeză. În 2020/2021, doar aproximativ o treime din toți cursanții din ciclul secundar superior au participat la VET, deoarece majoritatea studenților au optat pentru învățământul general.

Accentul crescut pe relevanța la locul de muncă și capacitatea de angajare a fost ilustrat de introducerea educației de ucenicie, care a devenit parte a IFP formală în 2011. De atunci, numărul de ucenici a crescut constant, cu o rată medie anuală de peste 1000 de cursanți între 2013/14 și 2020/21, reprezentând aproximativ 13% din toți cursanții VET în

³⁰ <https://www.retsinformation.dk/eli/lt/2022/956>

2020/21. În ciuda acestor evoluții pozitive, EFP în școală este în continuare principala cale de EFP din Suedia, participarea la ucenicie rămânând sub așteptări. Acest lucru poate fi legat de provocări semnificative privind ratele de finalizare relativ scăzute și ratele ridicate de abandon.

Reforma din 2011 a inclus distribuția locală a controlului, spre deosebire de reforma anterioară (1994), care a priorizat un curriculum mai coerent la nivel național. În 2011, consiliile locale de program s-au ocupat de aspectele legate de organizarea și conținutul programului, inclusiv stagiile de practică la locul de muncă: diferite cursuri pot fi combinate pentru a crea specializări pentru a satisface nevoile regionale și locale ale pieței muncii. Acest lucru a funcționat bine pentru unele regiuni și au fost inactive în altele.

Ca și celelalte țări nordice, Suedia are o tradiție puternică în educația adulților: în 2019, participarea la învățarea pe tot parcursul vieții a fost cea mai mare din UE (34%). Educația adulților este oferită sub mai multe forme (de exemplu, educația municipală pentru adulți) și este caracterizată de căi modulare individuale. Acestea au devenit din ce în ce mai relevante de-a lungul anilor datorită unei schimbări în strategie de la perfecționarea celor mai slab educați la țintirea celor care au cea mai mare nevoie de educație, combinând flexibilitatea pentru cursant cu furnizarea de competențe pentru a satisface nevoile pieței muncii.

O nouă reformă VET este planificată în 2023 și prevede o creștere a orelor de predare pentru studenții VET cu cursuri la discipline generale. În urma acestor cursuri, studenții vor fi eligibili pentru studii universitare. Totuși, întrucât cursurile sunt suplimentare față de actualul plan de studii, rămâne de văzut dacă mai mulți studenți vor urma cursuri suplimentare pentru a deveni eligibili pentru studii universitare sau majoritatea nu vor profita de această posibilitate.

Sistemul IFP islandez prezintă caracteristici similare cu cel norvegian, programele de studii VET combinând învățarea școlară și la locul de muncă. În 2021, participarea tinerilor la VET (15-24) a fost printre cele mai scăzute din Europa, cu aproximativ 20%; cu toate acestea, când ne uităm la toți elevii din ciclul secundar superior, proporția este de aproximativ 30%. Aceasta reflectă vârsta medie mai mare a cursanților VET, mulți dintre aceștia se înscriu în învățământul general înainte de a trece la programe VET. Ca parte a eforturilor de creștere a participării la VET, în 2020, guvernul a prezentat o nouă strategie privind modul de consolidare a VET în țară. Strategia propune să se permită cursanților VET să aibă același acces la învățământul terțiar ca și cursanții care au promovat examenul de înmatriculare și să flexibilizeze accesul la educația VET în zonele rurale. În 2021, contribuția financiară a statului pentru școlile secundare superioare (cu accent special pe programele VET) a crescut.

Ponderea cunoștințelor generale în materie și a competențelor specifice ocupației, precum și alocarea de ore pentru formarea la locul de muncă, diferă între școli datorită abordării descentralizate utilizate. Acest lucru a oferit școlilor o mai mare autonomie, mai multă responsabilitate și flexibilitate în dezvoltarea programelor de studii și a condus, de asemenea, la variații mari în ofertele de studii VET. În ciuda acestei variații, așa-numitele consilii ocupaționale (Starfsgreinaráð) se asigură că toate programele de studii duc la

aceleași cerințe de competență pentru o anumită fișă a postului într-o anumită meserie. De asemenea, consiliile ocupaționale se asigură că programele VET au o legătură puternică cu cerințele pieței muncii.

Islanda are una dintre cele mai ridicate rate de participare la învățarea pe tot parcursul vieții în rândul adulților (25-64) din Europa (20% în 2020). Învățarea adulților/FPC este disponibilă în școlile secundare superioare (cursuri de zi sau cursuri speciale serale pentru adulți), centre de învățare pe tot parcursul vieții, centre de formare deținute și administrate de parteneri sociali pentru lucrători calificați din anumite meserii și în numeroase instituții de formare private.

Norvegia are un sistem VET centrat pe tineri. Principalele elemente ale modelului norvegian IVET 2+2, introdus prin reforma din 1994, au rămas intacte între 1995 și 2020. Reforma a condus la programe profesionale mai largi, tendință pe care reforma ulterioară de promovare a cunoștințelor din 2006 (Kunnskapsløftet, KL06) a consolidat-o. În timp ce introducerea modelului 2+2 a contribuit la o participare relativ ridicată la VET, aproximativ jumătate dintre cohortele de tineri din Norvegia intră într-un program profesional secundar superior. Modelul s-a confruntat cu mai multe provocări. În primul rând, lipsa contractelor de ucenicie a fost o problemă din 2011, trei din 10 solicitanți în fiecare an nereușind să obțină un contract de ucenicie; elevii fără un contract de ucenicie au șanse mai mari să abandoneze școala secundară. În al doilea rând, un număr tot mai mare de studenți, în unele programe profesionale, au folosit oportunitatea de a se transfera la studii generale prin al treilea an suplimentar în loc să-și termine formarea profesională.

De-a lungul anilor, obiectivul de a construi un VET mai general a condus la o mai mare distanțare între învățământul profesional și ocuparea profesională corespunzătoare, provocând un răspuns atât din partea angajatorilor, cât și din partea comitetelor de experți care cer mai multă specializare profesională și un grad mai ridicat de relevanță pentru viața profesională. Specializarea profesională anterioară a devenit astfel un element important al celei mai recente reforme, care este implementată treptat, începând din toamna anului 2020. În mod obișnuit, programele profesionale în Norvegia sunt ample la început, cu specializare treptată către o meserie; odată cu reforma din 2020, o serie de meserii și-au primit propriul program de anul doi (de exemplu, tâmplar), în loc să aibă un program comun de anul doi cu alte meserii. Reforma a evidențiat, de asemenea, importanța crescândă a competențelor transversale, prevăzând introducerea a trei teme interdisciplinare la toate disciplinele: democrație și cetățenie, dezvoltare durabilă și sănătate publică și abilități de viață³¹.

Pe lângă trecerea către specializarea profesională anterioară, se pune tot mai mult accent pe flexibilitatea în cadrul sistemului VET, atât pentru tinerii studenți, cât și pentru adulți. Pe lângă că calificările obișnuite IFP sunt deschise adulților, angajatorii gestionează un flux separat printr-o așa-numită certificare comercială bazată pe experiență (EBTC) care se aplică numai persoanelor care au obținut câțiva ani de experiență de muncă. În 2008, a fost introdus un nou certificat de profesie la locul de muncă, care nu necesită aceeași experiență de lucru elaborată ca ETBC: candidații angajați își pot face pregătirea la locul de

³¹ <https://www.oslo.kommune.no/skole-og-utdanning/fag-og-yrkesopplaring/#gref>

muncă și pot obține un certificat de profesie pe baza acestei pregătiri. Noua schemă îmbunătățește posibilitățile de recunoaștere a învățării anterioare (pe baza evaluării competențelor). Această schemă nu este oferită în toate regiunile, iar oportunitatea de a participa variază între locurile de muncă.

În Finlanda, sistemul EFP este bine consolidat, deși au fost introduse și o serie de reforme începând cu anii '90; scopul este de a crește egalitatea între VET și învățământul general în învățământul secundar superior și de a oferi studenților VET eligibilitatea pentru a intra în învățământul superior. Aceste reforme au condus la: introducerea unor perioade de studiu mai flexibile, cu mai mult accent pe timpii de studiu individualizat; participarea sporită la învățarea la locul de muncă; combinații mai variate de medii de învățare; o tendință de extindere a calificărilor VET; forme mai variate de evaluare prin demonstrații de competență (cunoscute anterior ca aptitudini); și alinierea structurilor de calificare pentru tineri și adulți, cu abolirea legilor separate pentru VET și educația adulților pentru tineri.

Cea mai recentă reformă a VET din Finlanda din 2017-2018 (Legea 531/2017 privind educația și formarea profesională, *Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017*³²) a subliniat dreptul individului de a progresa în propriul ritm, introducând ore de studiu mai flexibile, bazate pe acreditarea învățării anterioare și puncte de plecare individuale pentru studii. Abordarea individualizată (centrată pe cursant) se reflectă și în ponderile relative ale învățării la locul de muncă și în posibilitatea de a dobândi competențe în alte medii de învățare, determinate pentru fiecare elev în mod individual într-un așa-numit plan de dezvoltare a competențelor personale.

De-a lungul anilor, organizarea învățării la locul de muncă a trecut de la un număr limitat de medii de învățare disponibile studenților (de exemplu, formare la locul de muncă) către combinații variate de învățare la școală, atelier și la locul de muncă și învățarea digitală (la distanță). Acest lucru a fost posibil și prin introducerea acordurilor de formare și a acordurilor de ucenicie. Flexibilitatea crescută a furnizării învățării la locul de muncă în ceea ce privește durata și combinarea diferitelor medii de învățare a condus la creșterea participării la învățarea la locul de muncă (WBL).

Flexibilitatea furnizării VET a însemnat o autoritate sporită și responsabilități pentru furnizorii individuali de educație de la reforma VET din 2018. Furnizorii sunt acum responsabili de implementarea planurilor de dezvoltare a competențelor personale, utilizarea diferitelor medii de învățare și soluții pedagogice aferente. Redefinirea responsabilităților furnizorilor a adus și mai multe provocări pentru aceștia; în dezvoltarea activităților lor, ei trebuie să ia în considerare o flexibilitate sporită și opțiunea individuală în furnizarea VET.

Finlanda are un sistem VET pentru adulți bine organizat, de câteva decenii. Nivelul mai ridicat de participare la educația formală și non-formală poate fi legat de nivelul de sprijin public pus la dispoziție pentru învățarea adulților. În reforma VET din 2018, actele separate anterior privind educația și formarea profesională pentru tineri și adulți au fost comasate într-un singur act legislativ; aceasta a stabilit, de asemenea, un sistem unic de finanțare cu

³² [Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017 - Säädökset alkuperäisinä - FINLEX®](#)

criterii uniforme pentru toate programele VET, inclusiv FPC și ucenicii. Reforma a schimbat, de asemenea, rolul furnizorilor de IFP, mulți dintre aceștia deschizându-și oferta de educație către adulți. În timp ce evoluțiile recente indică un scenariu în care VET pentru adulți este pluralist (în sensul că nu vede nicio distincție între IVET și CVET), există câteva voci critice care indică necesitatea unei mai mari flexibilități pentru a adapta pe deplin învățarea adulților în structurile date.

Concluzii privind perspectivele VET într-o lume în schimbare

Această analiză a relevat diferențele predominante între estul, vestul, sudul și nordul Europei. Îmbătrânirea, emigrația netă și scăderea populației sunt preocupări majore în țările din Europa de Est. În schimb, principala preocupare în sud este șomajul în rândul tinerilor (cu excepția Maltei). Cu toate acestea, sudul și estul ajung din urmă cu vestul și nordul în ceea ce privește PIB-ul și standardele de viață. Rămâne de văzut cum se va dezvolta acest lucru având în vedere decalajele previzibile de competențe în est și șomajul în sud. Europa de Vest și de Nord au beneficiat din punct de vedere economic de migrația forței de muncă din est și țările terțe, dar atractivitatea sistemelor VET pentru tinerii nativi ar fi putut suferi în cele din urmă din cauza creșterii numărului de lucrători migranți.

În Europa în ansamblu, și în special la nivelul secundar superior, se observă o deriva atât academică, cât și profesională și o convergență remarcabilă în indicatorul cheie care descrie ponderea VET și a educației generale. În ultimii 20 de ani, ponderea VET la nivelul secundar superior a scăzut în țările care au avut o pondere semnificativă (70% și peste) la începutul și mijlocul anilor „90, în timp ce a crescut semnificativ în țările cu cote tradiționale scăzute în VET. Acest lucru este cel mai bine ilustrat prin compararea traiectoriilor țărilor Visegrád (cote în scădere) cu țările din vestul Mediteranei (cote în creștere).

Un model similar poate fi observat pentru învățarea la locul de muncă (ucenicie). În țările în care învățarea la locul de muncă domină sistemul VET (cum ar fi Danemarca și Germania), VET a fost supus unei presiuni substanțiale din cauza academizării. În țările cu piste atât la școală, cât și la locul de muncă substanțial (cum ar fi Austria, Islanda și Țările de Jos), pista de ucenicie a pierdut teren în fața școlii: Norvegia este o excepție. În schimb, numărul de ucenici a crescut în acele țări care aveau doar piste minore de ucenicie (Ungaria, Franța, recent și Spania). Astfel, pare să existe o oarecare convergență în echilibrul dintre VET și învățământul general și învățarea la școală și la locul de muncă, rezultând într-un număr tot mai mare de sisteme mixte (unde piste bazate pe locul de muncă există alături de școală).

În aproape toate țările menționate, există o tendință în cadrul „VET în școală” de deschidere către domenii profesionale mai largi, cu un mix mai bogat de materii teoretice și generale și cu calificări care oferă acces la învățământul superior în detrimentul unui VET practic, mai specific. Acest lucru poate fi bine ilustrat de schimbările din toate țările Visegrád, dar este evident și în multe țări occidentale (cum ar fi Franța, Țările de Jos și Austria).

Această tendință poate fi descrisă ca hibridizare a învățământului profesional și general, dar poate fi considerată pur și simplu ca o tendință către duble calificări. Această tendință nu este evidentă doar în cadrul VET în școală, ci poate fi observată și în cadrul pistelor de ucenicie prin numărul tot mai mare de înscrieri în pregătirea pentru bacalaureat sau maturitate profesională în Austria, Franța, Elveția și recent și în Danemarca. Atât cererea pentru abilități mai înalte de VET din partea economiei, cât și opțiunile schimbate ale studenților pot fi motoarele acestei tendințe. Un rezultat evident al acestor evoluții este școlarizarea mai lungă și o schimbare generală a centrului de greutate al VET de la nivelul 3 la nivelul 4 sau chiar 5 (în toate țările)

Cercetările anterioare³³ au identificat mai multe tendințe cheie în VET european: extinderea concepției VET, estomparea învățământului profesional și general și importanța tot mai mare a VET-ului superior. Multe dintre aceste tendințe, identificate la nivel de sistem, pot fi confirmate atunci când ne uităm la niveluri mai profunde. Cu toate acestea, odată cu noua focalizare a proiectului actual asupra a ceea ce se întâmplă la nivel de furnizor și a modului în care curricula și practicile de evaluare s-au schimbat de-a lungul timpului, a fost introdusă o complexitate suplimentară. Pe o a doua considerație, unele dintre cele mai importante tendințe par mai puțin clare, chiar contradictorii în unele cazuri.

Un motiv pentru această complexitate este că evoluția VET nu are loc neapărat într-un lanț neîntrerupt de evoluții care conduc într-o singură direcție, ci poate fi întreruptă de schimbări de curs și inversări ale politicilor și practicilor. De exemplu, în Polonia, o perioadă lungă de de-profesionalizare a fost urmată de un accent reînnoit al VET. În Germania și Austria, efectele "academizării" sunt acum mai puțin pronunțate decât înainte. Cu toate acestea, în ambele cazuri, se poate observa și puternica moștenire istorică, o puternică dependență de drum și diferitele tradiții ale VET.

Evenimente recente, cum ar fi pandemia de COVID, războiul din Ucraina, criza energetică și inflația istorică evidențiază importanța adoptării unei perspective pe termen lung și a adaptării unor evoluții greu de anticipat. Deși contururile acestor schimbări nu sunt încă clare, se poate aștepta ca unele tendințe, care au fost luate de la sine înțelese de mult timp, de exemplu numărul și ponderea tot mai mare de studenți și absolvenți universitari, să nu poată fi pur și simplu extrapolate în continuare în viitor. Acest lucru face mai esențial să continuăm să lucrăm la scenarii și cu acestea.

În multe țări, accentul pus pe examenele scrise externe standardizate cu un grad ridicat de fiabilitate (deseori introdus pentru a îndeplini cerințele de responsabilitate) a fost combinat cu alte forme de evaluare mai potrivite pentru a asigura validitatea evaluării și pentru a sublinia autenticitatea; acestea includ demonstrații de abilități la locul de muncă evaluate de membri seniori ai comunității profesionale. Argumentul pentru consolidarea valorii și imaginii VET este prezentat pentru ambele abordări. În mod similar, extinderea evaluării sumative pare să necesite în mod inevitabil contramăsuri pentru consolidarea evaluării formative, cum ar fi furnizarea de feedback mai bun elevilor și facilitarea planificării viitoarelor învățări și predări.

³³ <https://www.cedefop.europa.eu/ro/publications/research-papers>

Rolul competențelor și disciplinelor generale în cadrul programelor VET arată, de asemenea, o mișcare de tip pendul în multe țări, mai degrabă decât o tendință unidirecțională. Deși, majoritatea țărilor pentru care sunt disponibile date comparative fiabile arată o extindere a disciplinelor generale în programele de VET secundar superior (în special pentru programele VET care se califică și pentru învățământul superior), există contraexemple. De exemplu, o lege VET din 2019 din Lituania (Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatymo Nr. VIII-450 pakeitimo įstatymas³⁴), a redus cunoștințele generale despre subiecte de la 80% la 50% în programele VET. Reforma recentă a curriculumului din Norvegia (Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020, LK20³⁵) indică un accent reînnoit pe abilitățile profesionale. Istoria VET în Marea Britanie-Anglia în ultimele două decenii ar putea fi chiar descrisă ca o luptă pentru echilibrul între conținutul educației specifice ocupației și învățământul general.

VET este adesea prezentat ca antiteza învățământului general sau superior. Totuși, analiza comparativă prezentată aici indică un fel de dialectică în cadrul VET, o unitate mai profundă, ascunsă sau o apartenență a diverselor sale aspecte. Ca atare, disciplinele generale și competențele generale formează o parte esențială, în timp ce o concepție în schimbare a VET nu lasă neatinsă învățământul general sau învățământul superior. În afară de a fi în conflict cu învățământul general și superior ca sector, VET, în concepția sa mai largă, este în mod constant în conflict cu el însuși în găsirea echilibrului potrivit în ceea ce privește obiectivele sale cheie, abordările sale de predare și evaluare, relația cu ocupațiile și ocuparea forței de muncă sau rolul în societate.

Privind tendințele din ultimele trei decenii concluzia ar fi că, în multe privințe, acestea nu au oferit condiții în care VET, în special ucenicia să se dezvolte. Începând cu anii 1980, Europa a cunoscut o schimbare remarcabilă către o societate a serviciilor și a cunoașterii, care a afectat sectoarele tradiționale ale VET. În plus, automatizarea și computerizarea economiei, sau digitalizarea, așa cum se numește acum, a condus la polarizarea pieței muncii în multe țări, cu scăderi în special în segmentul de bază VET al nivelurilor medii de calificare. Mai recent, sunt experimentate tendințe către economii de micromuncă și platforme. Aceste piețe de activități deși până acum au afectat doar o mică parte din forța de muncă, au devenit cumva emblematice pentru tendințele mai largi.

Numărul școlilor VET a scăzut în multe țări, fie din cauze demografice (scăderea numărului de elevi), fie din cauza fuziunii școlilor. În unele țări, fuziunile au fost o caracteristică, chiar dacă numărul cursanților VET este în creștere, motivele de eficiență și eficacitate fiind considerate în mod prioritar. Există o presiune în sensul de a oferi competențe profesionale de o manieră mai eficientă (cu un raport calitate-preț mai bun pentru bugetul național); pe de altă parte școlile mai mari pot oferi mai multe opțiuni; amploarea și semnificația acestor schimbări nu trebuie subestimate.

Numărul calificărilor VET de-a lungul timpului a scăzut în majoritatea țărilor. Cu toate acestea, o reducere a numărului de calificări VET nu este neapărat legată de extinderea deliberată a profilurilor. În unele cazuri, astfel de evoluții par să pară „mai puțin planificate”

³⁴ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/b40e8c00dce011ecb1b39d276e924a5d>

³⁵ https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2006-06-23-724/KAPITTEL_29#KAPITTEL_29

și pur și simplu reflectă schimbarea cererii. În țările cu populații de tineri relativ stabile și ponderi de VET semnificative, cum ar fi Germania, Franța și Austria, numărul de calificări oferite a rămas stabil. Bazându-ne exclusiv pe informațiile privind numărul de calificări fără analize suplimentare poate duce la presupuneri false.

EFP își păstrează o identitate puternică distinctă la nivelul secundar superior și, într-o măsură mai mică, la nivelurile superioare. În ciuda cererii crescute de competențe generale, transferabile, pentru a facilita mobilitatea pe piața muncii între ocupații și sectoare, și în ciuda unei oarecare estompări a granițelor dintre VET și învățământul general, par să existe puține dovezi că parcursurile profesionale și generale devin indistinguibile unele de altele. Au existat inițiative care au încercat să combine parcursurile generale și cele profesionale, permițând studenților să aleagă și să aleagă din fiecare cale ca parte a individualizării sporite a programelor de educație și formare a cursanților, dar acestea sunt în general la scară mică și rare în Europa.

Un corolar al acestui fapt este că, căile hibride și școlile hibride devin din ce în ce mai frecvente, dar nu reprezintă o nouă tendință majoră. În unele țări, a fost norma ca școlile din învățământul secundar superior să ofere atât cursuri profesionale, cât și cursuri generale (de exemplu, Finlanda, Norvegia și Marea Britanie-Anglia). În altele, a existat și continuă să existe o separare instituțională strictă între învățământul general și cel profesional (de exemplu, Țările de Jos). Pentru alții, a existat un anumit grad de dezvoltare a politicilor în ultimii ani pentru a crește măsura în care cursanții dintr-o cale pot alege opțiuni din cealaltă (de exemplu, Lituania).

Autonomia furnizorilor de IFP a crescut în ceea ce privește proiectarea și furnizarea curriculumului. Școlile și companiile de formare (și profesorii și instructorii implicați) se bucură de mai mult spațiu pentru adaptare și inovare individuală și locală. Acest spațiu variază de la o țară la alta, dar oferă furnizorilor de servicii profesionale posibilitatea de a-și adapta oferta la nevoile pieței muncii locale. De exemplu, am putea identifica importanța tot mai mare a furnizării regionale de VET în Cehia și Italia. Creșterea autonomiei furnizorilor implică adesea menținerea sau reînnoirea accentului asupra responsabilităților la nivel național. Deciziile locale cu privire la *curriculum* au loc de obicei în contextul curriculei naționale determinate de părțile interesate (inclusiv partenerii sociali), cu sfera de aplicare a autonomiei locale specificate în mod clar, ca în structura curriculară VET a Finlandei. Creșterea autonomiei furnizorilor poate implica un accent tot mai mare pe responsabilitate; aceasta, la rândul său, poate explica tendințele de standardizare în creștere a evaluării, precum și externalizarea evaluării pe care le-am identificat și faptul că rezultatele evaluării sunt utilizate pentru a monitoriza performanța instituțiilor VET ca parte a asigurării calității (a se vedea mai jos). Studiul a găsit, de asemenea, câteva indicii că nivelul general de autonomie al furnizorilor de IFP ajută la explicarea cât de mult sunt implicați aceștia în orientarea învățării către adulți, alături de programe formale (I)VET (a se vedea mai jos).

O consecință importantă a autonomiei mai mari ale curriculum-ului este că a permis modularizarea și individualizarea crescândă și utilizarea metodelor de validare a învățării non-formale și informale; acest lucru este probabil să continue și se reflectă și în evaluare. Mai multe țări au introdus abordări mai flexibile, permițând cursanților să acumuleze părți

mai mici de calificări care sunt evaluate separat. Acest lucru evidențiază importanța rolului părților interesate locale în dezvoltarea căilor localizate în contextul cadrelor naționale, nu în ultimul rând cadrelor naționale de calificări. Aceste evoluții merg adesea mână în mână cu extinderea oportunităților de validare și recunoaștere a învățării non-formale și informale (de exemplu, experiența de muncă), care poate fi observată în multe țări. Modularizarea programelor VET și deschiderea VET sunt deosebit de notabile în sistemele VET bazate pe școli, cum ar fi statele baltice, țările nordice și Portugalia.

La nivel de cunoștințe și competențe, au loc schimbări importante în VET pentru a răspunde cerințelor moderne ale pieței muncii. Rolul tradițional al VET în dezvoltarea abilităților practice și tehnice pentru ocupații specifice este sporit cu un accent mai mare pe cunoștințele și abilitățile generale pentru a crește nivelurile de alfabetizare și calcul, a aduce abilități digitale și pentru a dota mai bine cursanții cu abilități transversale, cum ar fi munca în echipă și gândirea critică. EFP a fost probabil întotdeauna un mediu eficient în care să învețe astfel de abilități transversale, deoarece învățarea la locul de muncă (în special învățarea la locul de muncă de înaltă calitate) va expune adesea cursanții la colaborare, la rezolvarea de probleme și la lucru interdisciplinar bazat pe proiecte. Astfel de abilități sunt țesute în structura VET în țările cu sistem dual, unde sunt cheia conceptului de Beruf, care stă la baza întregului sistem. Dar, în multe țări, acestea au fost dobândite în mod tacit, găsindu-se puțină expresie în documentația de calificare sau curriculum. Dar acum se pare că se pune un nou accent atât pe aceste abilități generale, cât și pe aprofundarea și extinderea oportunităților de învățare bazată pe muncă.

Se pune un accent din ce în ce mai mare atât pe disciplinele generale, cât și pe competențele transversale în VET. Mai multe țări au consolidat componenta de educație generală a programelor VET, iar acest lucru a avut loc fie prin creșterea gradului de predare a disciplinelor generale, fie prin integrarea mai bună a acestora în programa profesională. O creștere a componentei competențelor ocupaționale este raportată doar în câteva cazuri și de obicei din cauza unui nivel inițial scăzut al conținutului VET sau a deficiențelor în abilitățile practice ale studenților VET. Competențele transversale sunt din ce în ce mai accentuate în politicile VET din întreaga Europă, dar este dificil de determinat în ce măsură au fost integrate până în prezent în VET, deoarece de obicei nu sunt identificate în mod specific în calificările și programele VET.

Există variații considerabile în măsura în care competențele transversale sunt integrate în programele VET. La prima vedere, se pare că, competențele transversale sunt în mare parte integrate în cunoștințele generale, dar analiza arată că acestea sunt incluse și în conținutul vocațional. Și chiar și în cazurile în care competențele transversale sunt considerate parte a disciplinelor generale ale VET, unele dintre ele, cum ar fi antreprenoriatul, managementul carierei sau competențele digitale, ar putea fi mai mult asociate cu conținutul vocațional. Acest lucru confirmă o concluzie anterioară conform căreia un accent pe competențele transversale ar putea fi un semn de derive vocațională sau academică, în funcție de tipul de abilitate. Curriculumurile care nu pun un accent puternic pe tipurile de competențe, cum ar fi programele-cadru germane în sistemul dual, evită în mare măsură orice descompunere în competențe generale/vocaționale, practice/teoretice

sau transversale/specifice ocupației. În alte cazuri, de ex. Irlanda, competențele transversale ar putea fi captate în mod specific în unele module de calificări/programe, de ex. munca în echipă sau antreprenoriat, dar nu există o abordare națională sistematică pentru clasificarea acestora; imaginea variază în funcție de calificări/programe.

Abordări mai holistice ale învățării și modularizarea sporită și opțiunile curriculare pentru cursanți (a se vedea mai jos) vor face și mai dificilă viitoarea analiză comparativă a curriculei VET.

O creștere a învățării la locul de muncă ca parte a curriculei IFP a fost omniprezentă, deși devine din ce în ce mai dificil să se evalueze amploarea exactă, datorită flexibilității crescute permise la nivel de furnizor/individual în combinarea diferitelor medii de învățare. O creștere paralelă a învățării la locul de muncă și a dezvoltării competențelor generale nu este o contradicție, deoarece fie competențele generale sunt mai integrate în învățarea la locul de muncă, fie amploarea disciplinelor generale în școală poate fi mărită în detrimentul conținutului VET teoretic. Accentul pus pe învățarea la locul de muncă se reflectă și în evaluare. Demonstrările de abilități realizate în medii reale de lucru sunt din ce în ce mai frecvente, iar angajatorii sau alte părți interesate de pe piața muncii sunt din ce în ce mai implicate în evaluarea cursanților VET.

Acest tip de upgrade dublu pare să fie în prezent soluția cea mai preferată pentru creșterea atractivității și calității EFP, obiectivele recente reforme de nivel T din Regatul Unit-Anglia prezentând un bun exemplu. Cu toate acestea, ar trebui luată în considerare cât de mult extinderea conținutului educației generale și a pregătirii practice în același timp este o încercare de a pătra un cerc și poate trage pendulul VET în direcții diferite.

Schimbarea interacțiunii IVET cu CVET și învățământul superior

Necesitatea lucrătorilor de a-și actualiza frecvent competențele este acum bine stabilită pe piața muncii, la fel ca și nevoia lucrătorilor de a dobândi niveluri mai ridicate de calificare. În unele țări, precum Irlanda și Regatul Unit, relația dintre VET și piața muncii înseamnă că îmbunătățirea și recalificarea au fost întotdeauna caracteristici inerente ale sistemului mai larg de formare a competențelor. Dar nevoia de perfecționare și recalificare s-a intensificat și ridică acum întrebări importante în întreaga Europă cu privire la rolul VET în ceea ce privește adulții și, prin urmare, modul în care IFP, unde este concentrată cea mai mare parte a furnizării VET, ar trebui să interacționeze cel mai bine și să își dezvolte rolul în FPC și la niveluri superioare.

Dovezile sugerează că, în întreaga Europă, IFP devine din ce în ce mai puțin concentrată asupra tinerilor, deși, istoric, ca și acum, au existat variații între țări în ceea ce privește ponderea cursanților care sunt adulți.

În prezent, există țări care sunt în principal centrate pe tineri (mai mult de 60% dintre cursanții VET cu vârsta mai mică de 20 de ani); centrate pe adulți (mai mult de 60% dintre cursanții peste 20 de ani); și amestecate. Cu toate acestea, în toate țările, IFP la nivel secundar superior sau postsecundar include proporții substanțiale de adulți tineri (20-24) sau adulți (25 și peste) și aceste ponderi sunt în creștere din diverse motive (școlarizare mai

lungă, garanție pentru tineri, migranți). Întrucât majoritatea învățării legate de muncă de către adulți, dintre care multe pot satisface nevoile de competențe, dar adesea nu conduc la o calificare formală sau un certificat, nu a avut loc în mod istoric în sistemul VET formal, finanțat de stat, mediul mai larg de educație și formare pentru CVET este foarte diferit de cel al IVET. Această caracteristică a fost, fără îndoială, scoasă în evidență de creșterea recentă a utilizării microcreditelor (susținute digital) în rândul adulților.

În ceea ce privește învățarea adulților, rolul jucat de furnizorii de IFP (fie că oferă formare profesională formală, non-formală, formare de competențe de bază sau chiar educație generală) nu se corelează cu ponderea adulților care participă la educație și formare în general sau, mai precis, în VET. În țările în care participarea este mare și rolul furnizorilor de IFP este limitat, sistemele separate deservesc cursanții adulți (a se vedea, de exemplu, Belgia, Danemarca și Germania) sau nevoile elevilor le sunt satisfăcute prin intermediul pieței private de formare, angajatorii jucând un rol important în formarea de achiziții.

În cazul în care furnizorii de IFP oferă adulți, ei oferă în principal programe VET care conduc la o calificare/certificat (complet). Cu toate acestea, acest lucru nu înseamnă neapărat că aceștia iau întotdeauna în considerare principiile învățării adulților (de exemplu, furnizarea flexibilă). În ciuda extinderii ponderii cursanților adulți în programele de IFP, rolul jucat de furnizorii de IFP în îmbunătățirea și recalificarea adulților este încă limitat. În general, studiul arată că deschiderea IFP pentru adulți este un proces lent și inegal între țări și sectoare economice. În același timp, furnizorii de IFP pot fi implicați în diferite tipuri de învățare a adulților și nu sunt neapărat limitați de tradițiile naționale, deși mult depinde de gradul de autonomie pe care îl dețin în cadrul structurilor naționale. Comparațiile între țări au potențialul de a permite factorilor de decizie politică și părților interesate VET să vadă noi oportunități de a se deschide mai mult pentru adulți și de a oferi mai multe programe de învățare pentru adulți, diferite și personalizate, în parteneriat cu alte organizații.

Consolidarea legăturilor cu nivelurile superioare de educație a fost o strategie cheie în multe țări pentru a face VET mai atractivă pentru studenți. Uneori, acest lucru s-a realizat prin asigurarea accesului la universități care oferă studii generale sau la universități de științe aplicate unde, uneori, accentul se pune mai mult pe studiile profesionale superioare (și care este, de asemenea, motivat de dorința de a satisface mai bine nevoia de niveluri mai înalte de competențe în economie). Acest lucru a dus la o anumită reconfigurare a programelor VET la nivelul secundar superior, unde oferă, uneori prin disponibilitatea unor module suplimentare sau a unor ani suplimentari de studiu, posibilitatea de a îndeplini cerințele de intrare ale instituțiilor de învățământ superior. Dar rămân semne de întrebare cu privire la cât de populare au devenit aceste căi până acum (unele există de mulți ani), dacă tinerii încă mai preferă să folosească IFP pentru intrarea pe piața muncii și dacă există bariere în calea transferului și a rămâne, în general, mai înalte. educație (de exemplu, pedagogii diferite, medii diferite) care necesită ca studenții care provin din VET să fie (mai) sprijiniți. Convergența sau divergența? Armonizare sau diversitate?

În ciuda complexității tot mai mari și a contradicțiilor aparente observabile în VET (de exemplu, declinul academic la nivel de sistem și declinul profesional la nivel de curriculum), fluctuațiile (de exemplu, la înscrieri) și schimbările extreme (de exemplu, în accentul pe cunoștințele generale în programele VET), imaginea mai amplă a tendințelor poate fi în mare măsură confirmată. În același timp, de-a lungul oricărei dimensiuni a VET, este dificil de văzut cât de departe asistăm la convergență sau divergență între țări. De asemenea, este greu de văzut dacă, în interiorul țărilor, asistăm la apariția unor sisteme mai armonioase în care VET și învățământul general secundar și superior funcționează ca niște angrenaje bine unse într-un motor, sau o diversitate mai mare care creează tensiuni neintenționate.

Pe lângă diferitele opțiuni de politică, motivul acestei incertitudini ar putea avea rădăcini în diferite condiții economice și sociale. Unele sunt aceleași pentru toate țările, în timp ce altele diferă puternic. De exemplu, îmbătrânirea a fost o preocupare pentru toate țările. În schimb, emigrația netă și scăderea populației au fost preocupări majore în țările din Europa de Est, în timp ce principala preocupare în sud a fost șomajul în rândul tinerilor. Cu toate acestea, sudul și estul ajung din urmă cu vestul și nordul în ceea ce privește PIB-ul și standardele de viață. Europa de Vest și de Nord au beneficiat din punct de vedere economic de migrația forței de muncă din Europa de Est, precum și din țările din afara Europei. Efectele războiului din Ucraina, criza energetică actuală și inflația afectează țările din Europa în grade diferite și ceea ce este considerat o amenințare comună poate avea implicații diferite la nivel de țară. Lipsa de competențe și presiunile financiare care forțează sistemele VET să funcționeze eficient și să ofere o valoare mai bună pentru banii (publici) sunt printre factorii cheie ai schimbării actuale.

A existat convergență între țări în ceea ce privește aspectele academice și profesionale. În ultimele trei decenii, ponderea VET la nivelul secundar superior a scăzut în țările care au avut o pondere semnificativă la începutul și mijlocul anilor '90, în timp ce a crescut semnificativ în țările cu cote tradiționale scăzute în VET. Acest lucru este cel mai bine ilustrat prin compararea traiectoriilor țărilor Visegrád (cote în scădere) cu țările din vestul Mediteranei (cote în creștere). Cu toate acestea, în timp ce ponderea celor care aleg EFP în cele din urmă a continuat să crească, scăderea EFP în prima pară să se fi stabilizat în ultimii 5 până la 10 ani. Aceeași oprire a declinului poate fi observată și în țările cu sisteme duale, cum ar fi Austria și Germania. Motivele pentru aceasta includ schimbări în cererea de competențe și probabil, de asemenea, o încetinire a tendinței către învățământul superior. În Cehia, ca și în multe alte țări, observăm că tinerii preferă programe VET mai lungi, mai teoretice, care oferă acces la învățământul superior, în loc de programe mai practice care se pregătesc direct pentru piața muncii. În același timp, am constatat că disciplinele generale predate în aceste programe mai teoretice au fost extinse în continuare, favorizând deriva academică, în timp ce nu același lucru s-a întâmplat pentru programele mai practice, crescând probabil diferența dintre aceste tipuri de programe.

În aproape toate țările, EFP în școală se îndreaptă din ce în ce mai mult către domenii și calificări profesionale mai largi, oferind acces la învățământul superior în detrimentul unui EFP mai specific. Parțial, piste de VET inferioare (EQF 3 și/sau ISCED 3a) au devenit și mai practice, ca în cazul Ungariei, în timp ce programele de la niveluri superioare (EQF 4

și/sau ISCED3b) și-au extins cota de conținut de educație generală și devin mai teoretice, așa cum ilustrează exemplul Cehiei de mai sus. Acest lucru indică o posibilă și riscantă polarizare la nivelul secundar superior în cadrul VET, care exacerba o dilemă cheie pentru educația profesională. Modernizarea poate ridica stima pentru educația vocațională, dar poate dilua VET și, de asemenea, îi poate dezavantaja pe cei a căror forță constă în dobândirea de abilități manuale și practice și care preferă mediile de învățare și pedagogiile non-academice. Poate, de asemenea, să favorizeze evoluții care au fost observate în deceniul precedent, cum ar fi transformarea școlilor profesionale inițial în gimnazii profesionale, care în cele din urmă ajung să devină căi academice. Aceasta oferă o ilustrare pertinentă a modului în care diferitele forțe pot afecta pendulul VET la un moment dat și subliniază importanța analizei istoriei instituțiilor VET ascunse în spatele numerelor și al categorizărilor statistice.

Există un număr tot mai mare de sisteme mixte în care piste bazate pe locul de muncă există alături de piste din școală, ceea ce indică o diversificare continuă a căilor. Introducerea traseelor de ucenicie în Bulgaria, Spania, Malta, România, Slovacia și Țările Baltice, precum și schimbările din Belgia, ilustrează tendința de creștere a rolului elementelor bazate pe muncă. Cu toate acestea, această modalitate de învățare, în creștere, la locul de muncă nu trebuie să aibă loc în detrimentul studiilor generale, așa cum este ilustrat de Danemarca sau Suedia.

În paralel cu creșterea diversificării, abordările pentru crearea unor sisteme de învățământ mai bine structurate (în legătură cu interfețele dintre învățământul general și profesional, precum și cel secundar și superior) au fost observate în proiectul anterior, cadrele de calificări jucând un rol important în acest proces. O investigație ulterioară în acest proiect arată că există, de asemenea, tendințe de apropiere a IFP și FPC, de exemplu în Spania, Lituania și Finlanda. În Lituania, formarea profesională pe piața muncii a fost integrată în IFP, iar furnizorii de IFP au fost stimulați să creeze instituții mai mari pentru a răspunde mai bine nevoilor regionale ale pieței muncii, precum și să devină un jucător regional mai puternic. În Finlanda, instituțiile de educație pentru adulți și furnizorii de IFP au fost reuniți într-un singur cadru legislativ și de guvernare, determinând fuziuni în regiunile mai puțin populate. Ideea realizării unei viziuni a VET ca un sistem de învățare pe tot parcursul vieții, prin îmbunătățirea permeabilității și crearea de noi căi între IFP și FPC, poate fi un motiv pentru aceasta; cu toate acestea, în schimb, rațiunea din spate este adesea eficiența (financiară).

Abrevieri:

EQF - Cadrul european al calificărilor

ESCO - Competențe/Competențe europene, calificări și ocupații

EUD - Erhvervsuddannelse (DK) [program de învățământ secundar superior profesional]

EUV - Erhvervsuddannelse for Voksne (DK) [educație profesională pentru adulți]

EUX - Erhvervsuddannelse og gymnasial eksamen (DK) [învățământ secundar superior combinat profesional și general]

FET - Educație și formare continuă FET

FEAC - Consiliul Premiilor pentru Educație și Formare Continuă (IE) FEAC

GNVQ - Calificare profesională națională generală GNVQ (Marea Britanie)

leFP - Istruzione e Formazione Professionale (IT) Educație și formare profesională

ISCED - Clasificarea Internațională Standard a Educației ISCED

ISCO - Clasificarea internațională standard a ocupațiilor ISCO

IVET - Educație și formare profesională inițială

LTQF - Cadrul lituanian al calificărilor (LT)

MCAST - Colegiul de Arte, Știință și Tehnologie din Malta (MT)

MEDE - Ministerul Educației și Ocupării Forței de Muncă din Malta (MT)

NAVET - Agenția Națională pentru EFP din Bulgaria (BG)

NCFHE - Comisia Națională pentru Învățământ Continuat și Superior (MT) NCFHE

NEETS nu sunt în educație, angajare sau formare

NFQ - Cadrul Național al Calificărilor (IE) NFQ

NVQ - Calificare profesională națională NVQ (Marea Britanie)

QMS - Sistemul de management al calității QMS

QQI - Calitate și calificări QQI Irlanda

RNCP - Repertoriul național de certificări profesionale (FR) [Registrul național francez al calificărilor profesionale]

ROC Regional opleidingencentrum (NL) [centrul regional de formare]

SASE Specificația standardelor de ucenicie pentru Anglia (Marea Britanie)

STAP Stimulering Arbeidsmarktpositie (NL) [Poziția stimulativă pe piața muncii]

STEM știință, tehnologie, inginerie și matematică

VET - educație și formare profesională VET

VOŠ - Vyšší odborné školy (CZ) [școală profesională postliceală]

WBL - Învățare la locul de muncă WBL

Bibliografie:

https://www.cedefop.europa.eu/files/3094_en.pdf
<https://www.oecd-ilibrary.org/sites/b7e9e205-fr/1/2/2/index.html?itemId=/content/publication/b7e9e205-fr&csp=2a079d50bcd66cec314da33d3c16ff87&itemIGO=oecd&itemContentType=book>
<https://romania.europalibera.org/a/invatamant-profesional/31789199.html>
<https://www.cedefop.europa.eu/en/country-reports/vet-future-work>
https://www.edu.ro/consortii_invatamant_dual
https://www.cedefop.europa.eu/files/3083_en.pdf
<https://www.connexion-emploi.com/fr/a/formations-professionnelles-en-allemagne-nos-5-conseils>
<https://www.euroguidance-france.org/actualites/la-formation-professionnelle-en-belgique-wallonne/>
<https://cpformation.com/cpf-quel-avenir-pour-la-formation-professionnelle-en-france/>
<https://www.eurecia.com/blog/lavenir-formation-est-digital/>
<https://www.swissmem-berufsbildung.ch/fr/perspectives-davenir-pour-la-formation-professionnelle.html>
<https://travail-emploi.gouv.fr/emploi-et-insertion/accompagnement-des-mutations-economiques/appui-aux-mutations-economiques/article/gestion-previsionnelle-de-l-emploi-et-des-competences-gpec>
<https://www.acs-college.com/the-future-of-vocational-education-training-vet>
<https://www.oecd.org/education/innovation-education/vet.htm>